

Старости

с. 3

Повноваження старости на складання документів

У процесі своєї діяльності староста складає різні офіційні документи: одні — за зверненнями жителів старостинських округів, інші — для відображення результатів власної роботи. Який порядок надання та форма складення таких документів та чи має право інша посадова особа складати/видавати документи замість старости — читайте про це у статті.

с. 25

Брендування території: а до чого тут староста?

Кажуть, староста — це не просто посадовець, а той, хто вболіває за свою територію та представляє її унікальність. Сучасний світ змушує нас звертати увагу не лише на товарні бренди, але й на територіальну конкуренцію. Люди асоціюють цікаві місця із певною назвою та «родзинками», які на ній розташовані. Це допомагає зробити територію привабливою та виводить її на рівень високої територіальної конкуренції, яка, у першу чергу, являє собою ринок інвестицій та робочих місць, ринок туризму, а також місце для постійного проживання людей, і в першу чергу молоді. Остання виявляє бажання залишитись та працювати на ній усе життя. Саме з цих причин на бренд та імідж території старости варто звернути не лише свою увагу, а й увагу мешканців та місцевої влади.

с. 44

Кримінальне провадження та вирок: неподання декларації старостою

Шановні старости, цією статтею ми хотіли б зауважити вам на важливості та своєчасності подання декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Ми розглянемо та проаналізуємо вирок суду щодо притягнення до кримінальної відповідальності старости через неподання декларації. Наведене у статті рішення суду буде прикладом того, як не потрібно вчиняти.

Повноваження старости

Повноваження старости на складання документів

Т. Кравченко 3

Громада та староста

Юридичні нюанси проведення спільних заходів для суміжних територіальних громад: ярмарки, змагання, свята

А. Сербіна 7

Як старості налагодити конструктивну співпрацю з громадськістю?

О. Ковшова 11

Староста — посадова особа

Як старості організувати громадські збори?

А. Сербіна 17

Актуальне запитання

(Про компенсацію старості за чергування у вихідні та святкові дні) 22

Актуальне запитання

(Про зарахування періоду роботи консультантом до стажу служби в ОМС) 23

Практикум для старости

Брендування території: а до чого тут староста?

О. Ковшова 25

Староста та ОСН:

хазяйнуємо там, де живемо! (частина 4)

А. Мацюкін 27

Робота старости з молоддю: попередження булінгу

М. Ковтун 32

Староста & зелений туризм: чи є сенс організувати?

О. Ковшова 38

Актуальне запитання

(Про світовий досвід з організації зеленого туризму) 43

Судова практика

Кримінальне провадження та вирок: неподання декларації старостою

О. Мороз 44

Генеральний директор ТОВ «ВБ «Фактор»
Ю. Караченко

Головний редактор
Я. Брусенцова

Заступник головного редактора
О. Мороз

Відповідальний випускаючий
Е. Олійник

Засновник та видавець газети
Видавничий будинок «Фактор»

Реєстраційне свідоцтво
серія КВ
№ 21370-11170Р
від 25.06.2015 р.

Адреса видавця та редакції:
вул. Сумська, 106а,
м. Харків, 61002,
Україна

Редакція:
(057) 719-93-13

e-mail:
y.brusentsova@
id.factor.ua
http://www.i.factor.ua

Віддруковано
згідно з наданим оригінал-макетом у друкарні «Фактор-Друк», 61030 м. Харків, вул. Саратовська, 51. Тел. (057) 717-53-55

Відділ реклами:
(057) 719-41-12
e-mail: okr@id.factor.ua

Номер замовлення
01629

Тираж видання
1000 екз.

© Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO, 2019.
© ТОВ «Видавничий будинок «Фактор», 2019.

Усі права на публікації захищені. При відтворенні матеріалів, що містяться у газеті «Радник старости», посилення на видання та вказівка імені (псевдоніма) автора твору обов'язкові.

Відтворення та розповсюдження у будь-який спосіб інформації, розміщеної у газеті «Радник старости», що має на меті отримання прибутку, без згоди власника майнових прав не допускається. Думки фахівців редакції щодо проблематики, розглянутої в окремих статтях, можуть не збігатися з думками її автора (авторів).

Повноваження старости на складання документів

Т. Кравченко, аналітик Видавничого будинку «Фактор», адвокат

У процесі своєї діяльності староста складає різні офіційні документи: одні — за зверненнями жителів старостинських округів, інші — для відображення результатів власної роботи. Який порядок надання та форма складання таких документів та чи має право інша посадова особа складати/видавати документи замість старости — поговоримо про це у статті.

Довідково-інформаційні документи

Як відомо, доволі часто до старости, усно або в письмовій формі, звертаються жителі старостинського округу для отримання документального підтвердження тих чи інших фактів, подій, явищ.

Так, відомості щодо землекористування, реєстрації місця проживання, з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Державного реєстру актів цивільного стану тощо можуть знадобитись для оформлення спадкових прав, захисту майнових інтересів, установлення факту родинних відносин, призначення пенсійних виплат.

Основними джерелами таких відомостей є документи, які складаються та зберігаються в ОМС.

Форми деяких видів документів затверджені, складання інших відбувається в довільній формі.

Одразу ж зауважимо, що чинними нормативно-правовими актами не визначено, які ж саме права на складання конкретних документів має староста.

Але з огляду на загальні положення законодавства в сфері місцевого самоврядування можна зробити наступний висновок щодо повноважень старости в цій частині.

Традиційно документи з відомостями інформаційного характеру видаються органами, у володінні яких знаходяться такі відомості і які законом наділені повноваженнями на їх видачу.

Відповідно до ст. 54¹ Закону України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні»¹ староста:

1	представляє інтереси жителів відповідного села, селища у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради
2	бере участь у пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради та засіданнях її постійних комісій
3	має право на гарантований виступ на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради, засіданнях її постійних комісій з питань, що стосуються інтересів жителів відповідного села, селища
4	сприяє жителям відповідного села, селища у підготовці документів, що подаються до ОМС ²
5	бере участь в організації виконання рішень сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, розпоряджень сільського, селищного, міського голови на території відповідного старостинського округу та у здійсненні контролю за їх виконанням
6	бере участь у підготовці проекту місцевого бюджету в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного старостинського округу

¹ Далі за текстом — Закон № 280.

² Звертаємо увагу, що детально про те, яким чином староста сприяє жителям у підготовці документів, ми писали у газеті «Радник старости», № 2 за червень 2018 р., з яким можна ознайомитись за посиланням: <https://decentralization.gov.ua/news/9091>.

Р Повноваження старости

7	вносить пропозиції до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради з питань діяльності на території відповідного старостинського округу виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб
8	бере участь у підготовці проектів рішень сільської, селищної, міської ради, що стосуються майна територіальної громади, розташованого на території відповідного старостинського округу
9	бере участь у здійсненні контролю за використанням об'єктів комунальної власності, розташованих на території відповідного старостинського округу
10	бере участь у здійсненні контролю за станом благоустрою відповідного села, селища та інформує сільського, селищного, міського голову, виконавчі органи сільської, селищної, міської ради про його результати
11	отримує від виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб інформацію, документи і матеріали, необхідні для здійснення наданих йому повноважень
12	сприяє утворенню та діяльності органів самоорганізації населення, організації та проведенню загальних зборів, громадських слухань та інших форм безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення у відповідному селі, селищі
13	здійснює інші повноваження, визначені цим та іншими законами

Отже, якщо на старосту рішенням відповідної ради ОТГ покладені обов'язки з видачі конкретних офіційних документів, він має право їх видавати. У разі якщо відомості може надати тільки відповід-

на рада, староста має всіляко сприяти громадянину, який звернувся за допомогою, у підготовці документів з проханням надати такі відомості для подання до ОМС.

Важливо

Варто пам'ятати, що обсяг повноважень старости, як посадової особи ОМС, визначається законом, статутом територіальної громади, положенням про старосту, посадовою інструкцією старости (в разі її розроблення для старости).

Усі повноваження старости здійснюються від імені відповідної ради, виконавчого комітету ради.

Розглянемо конкретні приклади.

Довідка про наявність у фізичної особи земельних ділянок

Відповідно до пунктів 2, 4 Порядку видачі довідки про наявність у фізичної особи земельних ділянок, затвердженого наказом Міністерства доходів і зборів України від 17.01.2014 № 32, довідка про наявність у фізичної особи земельних ділянок безоплатно видається сільською, селищною або міською радою за місцем податкової адреси (місцем проживання) платника податку протягом п'яти робочих днів **з дня отримання відповідною радою письмової заяви про видачу такої довідки.**

Довідка надається на підставі відомостей з Державного земельного кадастру (за наявності).

Довідка реєструється сільською, селищною, міською радою.

Отже, як бачимо, видача довідок такого характеру віднесена до повноважень відповідної ради, тому старостою надаватись, звісно, **не може.**

Довідка про реєстрацію/зняття з реєстрації місця проживання

Відповідно до п. 3 постанови КМУ від 2.03.2016 № 207 «Про затвердження Правил реєстрації місця проживання та Порядку передачі органами реєстрації інформації до Єдиного державного демографічного реєстру»³ реєстрація/зняття з реєстрації місця проживання/перебування здійснюється виконавчим органом сільської, селищної або міської ради, сільським головою (у разі коли відповідно до закону виконавчий орган сільської ради не

³ Далі за текстом — постанова № 207.

створено)⁴ на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, на яку поширюються повноваження відповідної сільської, селищної або міської ради.

Відповідно до пунктів 23, 26 постанови № 207 працівник органу реєстрації в день звернення особи або її представника чи в день отримання документів від центру надання адміністративних послуг або представника спеціалізованої соціальної установи, закладу соціального обслуговування та соціального захисту, посадової особи виконавців послуг з управління (утримання) багатоквартирного будинку (гуртожитку), об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, житлово-будівельного кооперативу, управителя багатоквартирного будинку, органів державної реєстрації актів цивільного стану або даних від органу соціального захисту населення, зокрема приймає рішення про реєстрацію/зняття з реєстрації або про відмову у реєстрації/знятті з реєстрації місця проживання особи, а також **оформляє і видає довідку про реєстрацію/зняття з реєстрації місця проживання/перебування**, форма якої наведена в додатках 13, 14, 16 відповідно, дітям, які не досягли 16 років, та громадянам, які мають паспорт громадянина України у формі картки, а також у разі зняття з реєстрації місця проживання, вилучає раніше видану довідку про реєстрацію місця проживання для подальшого знищення.

Як бачимо, чинним законодавством чітко передбачено, що функції з реєстраційного обліку здійснюються саме працівниками органу реєстрації, які й уповноважені на видачу довідок про реєстрацію/зняття з реєстрації місця проживання. Отже, складення та видача таких довідок до компетенції старости **не входять**.

Витяг із реєстру актів цивільного стану

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 4 Закону України від 01.07.2010 № 2398-VI «Про державну реєстрацію актів цивільного стану», п. 1 розділу I «Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні»⁵, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/2, органами державної реєстрації актів цивільного стану, які проводять державну реєстрацію, є районні, районні у містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні, міжрайонні відділи державної реєстрації актів цивільного стану головних територіальних управлінь юстиції, **виконавчі органи сільських, селищних, міських (крім міст обласного значення) рад**.

Відповідно до п.п. 5 п. «б» ч. 1 ст. 38 Закону № 280 державна реєстрація актів цивільного стану (за винятком виконавчих органів міських (крім міст обласного

значення) рад) є делегованим повноваженням виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.

Пунктом 9 розділу I Правил № 52 передбачено право фізичної особи на ознайомлення з інформацією, що міститься в актовому записі цивільного стану, яка стосується її особи, та одержання письмової інформації про відомості актових записів цивільного стану, з якими така особа має право ознайомлюватись відповідно до законодавства. Встановлено обов'язок **працівників органів державної реєстрації актів цивільного стану** ознайомити запитувача інформації з відомостями актових записів цивільного стану, доступ до яких не обмежений, та надати інформацію про відомості актових записів цивільного стану.

Надання відомостей щодо реєстрації актів цивільного стану покладено на працівників виконавчих органів ради, які уповноважені на надання доступу до інформації про відомості актових записів цивільного стану. Тож староста надавати такі відомості права не має.

Довідка про вчинені нотаріальні дії

Відповідно до ч. 5 ст. 1 Закону України 02.09.1993 № 3425-XII «Про нотаріат»⁶ у населених пунктах, де немає нотаріусів, нотаріальні дії, передбачені ст. 37 цього Закону, вчиняються **уповноваженими на це посадовими особами ОМС**.

Відповідно до п.п. 5 п. «б» ч. 1 ст. 38 Закону № 280 вчинення нотаріальних дій з питань, віднесених законом до їх відання, державна реєстрація актів цивільного стану (за винятком виконавчих органів міських (крім міст обласного значення) рад) є делегованими повноваженнями виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.

Довідки про вчинені нотаріальні дії та копії документів, що зберігаються у справах ОМС, видаються в порядку, передбаченому ст. 8 Закону № 3425.

Отже, у разі покладення на старосту обов'язку щодо виконання нотаріальних дій, останній **має право** на надання відомостей щодо вчинених нотаріальних дій.

Відомості надають у наступному порядку.

Відповідно до ч. 5 ст. 8 цього Закону довідки про вчинені нотаріальні дії та копії документів, що зберігаються у нотаріуса, видаються нотаріусом (старостою) виключно фізичним та юридичним особам, за дорученням яких або щодо яких вчинялися нотаріальні дії.

⁴ Далі за текстом — орган реєстрації.

⁵ Далі за текстом — Правила № 52.

⁶ Далі за текстом — Закон № 3425.

Цитата

Довідки про вчинені нотаріальні дії та копії документів, що зберігаються у нотаріуса (справах ОМС), видаються нотаріусом (старостою) виключно фізичним та юридичним особам, за дорученням яких або щодо яких вчинялися нотаріальні дії. У разі смерті особи чи визнання її померлою такі довідки видаються спадкоємцям померлого. У разі визнання особи безвісно відсутньою опікун, призначений для охорони майна безвісно відсутнього, має право отримувати довідки про вчинені нотаріальні дії, якщо це необхідно для збереження майна, над яким встановлена опіка.

Довідки про вчинені нотаріальні дії та інші документи надаються нотаріусом (старостою) протягом десяти робочих днів на обґрунтовану письмову вимогу суду, прокуратури, органів дізнання і досудового слідства у зв'язку з цивільними, господарськими, адміністративними або кримінальними справами, справами про адміністративні правопорушення, що знаходяться в провадженні цих органів, з обов'язковим зазначенням номера справи та прикладенням гербової печатки відповідного органу.

Витяг зі Спадкового реєстру про наявність складеного заповіту видається тільки заповідачу, а після смерті заповідача — будь-якій особі, яка пред'явила свідоцтво про смерть або інший документ, що підтверджує факт смерті заповідача (одного із заповідачів).

Виписка з погосподарської книги

Відповідно до п. 1 Інструкції з ведення погосподарського обліку в сільських, селищних та міських радах, затвердженої наказом Держкомстату від 08.12.2010 № 491, погосподарський облік, як вид первинного обліку, передбачений для накопичення і систематизації відомостей, які збирають сільські, селищні, міські ради територіальних громад (об'єднаних територіальних громад)⁷ по кожному з розташованих на їхній території сільських населених пунктів і які є необхідними для проведення державних статистичних спостережень.

У рамках погосподарського обліку місцеві ради ведуть облік особистих селянських господарств у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики.

Погосподарський облік ведеться за формами первинної облікової документації, затвердженими наказом Держкомстату від 11.10.2010 № 418.

Місцеві ради самостійно приймають рішення щодо виду та формату погосподарського обліку, а також щодо організації проведення робіт з перезакладення та ведення документів погосподарського обліку.

У місцевій раді призначають уповноважену особу (осіб) ОМС (старосту або іншу уповноважену особу (осіб)), яка (які) відповідає(ють) за ведення погосподарського обліку в кожному населеному пункті.

Отже, виписка з погосподарської книги **може** надаватися старостою, за умови покладення на нього обов'язків з ведення такого обліку у відповідному старостинському окрузі.

Документи безпосередньої діяльності

У процесі своєї поточної діяльності староста складає такі документи:

— з метою інформування ради виконкому про виконання дорученої йому роботи, завдань — доповідні, пояснювальні записки, звіти;

— для внесення пропозицій до виконавчого комітету відповідної ради з питань діяльності на території старостинського округу виконавчих органів ради, підприємств, установ, організацій та їх посадових осіб — доповіді;

— для повідомлення про якісь заходи, інформування про свою діяльність — інформаційні листи, листи-запрошення;

— при направленні вихідної кореспонденції — супровідні листи;

— пов'язані з безпосередньою діяльністю або діяльністю працівників структурного підрозділу старости — акти;

— у відповідь на ініціативні листи жителів громади — листи-відповіді тощо.

Зауважимо! Відповідальність за достовірність відомостей, зазначених у документах, організацію та правильність ведення діловодства, обліку і звітності несе староста.

З огляду на це, ніхто з посадових осіб ОМС не має права складати та видавати документи, що стосуються безпосередньої роботи старости або входять до кола його обов'язків.

⁷ Далі за текстом — місцеві ради.

Юридичні нюанси проведення спільних заходів для суміжних територіальних громад: ярмарки, змагання, свята

А. Сербіна, головний редактор спецвипуску «Юридичні практики», адвокат

Проведення спільних заходів для членів територіальних громад суміжних районів є прикладом гарної взаємоорганізації та можливості залучення якомога більшої кількості населення до важливих подій. Різного роду ярмарки, змагання, конкурси, суботники можуть допомогти зібрати кошти на певні соціальні потреби, зняти напругу, виконати ту чи іншу програму (наприклад, правової освіти чи залучення молоді тощо).

Трошки теорії

Староста як представник громади свого старостинського округу та як особа, яка знаходиться «ближче до людей», знає безпосередньо потреби своєї території, можливості як з точки зору локації, ресурсного забезпечення, так і з точки зору зручності та актуальності.

Проведення спільних заходів суміжними територіальними громадами має відбуватись у формі, що відповідає закону та враховувати інтереси суміжних територіальних громад.

За для того, щоб форма відповідала встановленим законодавством вимогам, слід ознайомитись із Законом України від 17.06.2014 № 1508-VII «Про співробітництво територіальних громад»¹, який визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю.

Міжмуніципальне співробітництво² — це система співпраці ОМС базового рівня (громад, муніципалітетів тощо) на суміжних територіях для вирішення спільних проблем задля покращення якості надання послуг населенню та підвищення конкурентоспроможності місцевої економіки. Саме місцева влада є найбільш компетентною у можливостях, справах і проблемах регіону, вона володіє найбільш докладною інформацією про потреби місцевої спільноти і тому здатна узагальнювати та артикулювати її інтереси. До ММС залучаються не лише органи місцевої влади, а й представники приватного сектору, громади, науки та інші зацікавлені сторони.

ММС передбачає об'єднання громадами зусиль та ресурсів (фінансових, кадрових, земельних, інформаційних тощо) з метою отримання обопільної користі.

ММС вимагає компромісів, консультацій, оцінювання, стратегічного планування та визначення цілей. Це оптимізує використання знань і ноу-хау партнерських громад,

допомагає усуненню дублювання зусиль та розвиває культуру організаційної співпраці. У широкому розумінні поняття «міжмуніципальне співробітництво» характеризує взаємовідносини між громадами, засновані на принципах взаєморозуміння, взаємовигоди та довіри.

Для кількох учасників ММС робить доступним та ефективним те, що ніколи не було б доступним та ефективним для одного.

Відповідно до визначення, наданого в п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону про співробітництво, **співробітництво територіальних громад** — відносини між двома або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах у визначених цим Законом формах з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання ОМС визначених законом повноважень.

Договір про співробітництво — договір про умови співробітництва територіальних громад, що визначає форму співробітництва, зобов'язання та відповідальність сторін — суб'єктів співробітництва, джерела та обсяги його фінансування.

Ті форми співробітництва, про які йдеться (ярмарки, змагання тощо) можуть бути реалізовані двома або більше територіальними громадами шляхом реалізації **спільного проекту**, адже Закон про співробітництво визначає ще інші чотири форми, які за своєю суттю та етапами реалізації є набагато складнішими та вимагають обов'язкової переддоговірної роботи, у тому числі і отримання згоди громади на конкретний вид співробітництва.

Спільний проект — комплекс спільних заходів, що здійснюються ОМС суб'єктів співробітництва за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших не заборонених законодавством джерел і спрямовані на соціально-економічний, культурний розвиток територій.

Договір є основною підставою виникнення зобов'язально-правових відносин (зобов'язань), що встанов-

¹ Далі за текстом — Закон про співробітництво.

² Далі за текстом — ММС.

лює певні суб'єктивні права і суб'єктивні обов'язки для сторін, які його уклали.

Договір вважається дійсним за дотримання таких умов:

- законності дії;
- волевиявлення сторін;
- дотримання встановленої законом форми договору;
- права та дієздатності сторін.

Головним елементом кожного договору є воля сторін, спрямована на досягнення певної мети, яка не су-

перечить закону. Змістом будь-якого договору є права та обов'язки сторін, установлені ним. Крім того, зміст будь-якого договору характеризується його умовами.

Форма договору про співробітництво у форматі реалізації спільного проекту визначена наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України³ від 27.08.2014 № 233 «Про затвердження Примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад».

Слід зазначити, що загальний порядок здійснення ММС включає в себе декілька етапів:

1	ініціювання співробітництва
2	вирішення питання щодо надання чи ненадання згоди на організацію співробітництва
3	розгляд отриманої пропозиції від ініціатора співробітництва про початок переговорів
4	утворення комісії та підготовка проекту договору про співробітництво
5	громадське обговорення проекту договору про співробітництво
6	схвалення проекту договору про співробітництво
7	укладення договору про співробітництво

З огляду на те, що суб'єктами співробітництва є територіальні громади сіл, селищ, міст, а територіальні громади здійснюють співробітництво через сільські, селищні та міські ради, відповідно **староста не може виступати стороною договору про співробітництво**.

Увага! Саме він може бути зазначений у такому договорі як відповідальна за організацію та проведення заходу особа, або його може бути долучено до проведення спільного заходу на підставі окремого рішення.

Чому ж ми говоримо про старосту як суб'єкта, який може провести спільні заходи? Тому що Закон про співробітництво тільки для цієї форми ММС передбачає можливість уникнути (опустити, не проходити) зазначені у таблиці вище етапи, а одразу укласти договір про спів-

робітництво між двома або більше радами, який буде стосуватися конкретних старостинських округів суміжних територіальних громад та реалізовуватиметься під пильним «оком» та безпосередньо завдяки зусиллям конкретних старост.

Нам слід пам'ятати про те, що будь-яке співробітництво має будуватись на таких принципах:

1. законності
2. добровільності
3. взаємної вигоди
4. прозорості та відкритості
5. рівноправності учасників
6. взаємної відповідальності суб'єктів співробітництва за його результати.

сягнення соціального, культурного чи економічного результату для членів територіальної громади свого старостинського округу:

Від теорії до практики

Що ж конкретно може зробити староста задля до-

по-перше	вивчити потреби власної території, які можуть бути задоволені шляхом залучення зусиль суміжних територій (наприклад, на вашій території здійснюють свою діяльність фермерські господарства, які виробляють власну продукцію (молочну продукцію, продукти бджолярства), або у вас розвинене ремісництво, народна творчість, проте відсутній ринок збуту, а у сусідній громаді територія дозволяє провести масовий захід і власне населення охоче б узяло у ньому участь. Відповідно вам «приписано» провести «Ярмарок», який можна приурочити до релігійного чи історичного свята (наприклад, до Спасу), або у зв'язку із завершенням польових робіт, закриття сезону тощо. Іншим видом спільної діяльності може стати проведення міжрегіонального спортивного змагання аби долучити молодь до спорту, показати привабливість здорового способу життя та надихнути дітей до нових звершень
-----------------	---

³ Далі за текстом — Мінрегіон.

по-друге	розробити приблизний сценарій такого заходу (визначитися, коли, де і як), визначити осіб (юридичних, представників громадського руху, ініціативних людей), які б могли вам допомогти організувати захід. Наприклад, подумати про культурну програму: залучення місцевих гуртків, творчих особистостей, вироблення концепту запланованого заходу
по-третє	запропонувати розглянути можливість проведення такого заходу вашій раді, яка в подальшому може виступити з ініціативою до суміжної громади як особисто, так і шляхом уповноваження вас на таке представництво. На цій стадії раді треба показати значимість цього заходу для всієї громади, можливість проведення такого заходу та реальну здатність організувати й належним чином втілити у життя запланований сценарій на підставі наявної ресурсної бази (тобто показати переваги в цифрах: ціна-якість-результат
по-четверте	на стадії підписання договору про співробітництво взяти активну участь у формулюванні предмета договору, строку його виконання та відповідальних осіб
по-п'яте	провести широку агітаційну роботу: розмістити оголошення, запропонувати людям згуртуватись навколо гарної ідеї, долучитися до спільної реалізації поставленої задачі
по-шосте	гарно виконати поставлену задачу, задовольнити потреби власного населення та відзвітувати про якісно проведений захід

І врешті-решт — будувати плани на майбутнє.

Декілька нюансів щодо договору

І хоча ви безпосередньо не будете писати текст договору, все ж таки на його зміст слід звернути увагу як на стадії написання, так і на стадії виконання.

Пропоную на прикладі витягу з типової форми звернути увагу на окремі пункти.

Витяг із договору

2. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

2.1. Відповідно до законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про співробітництво територіальних громад», також з метою вирішення питань місцевого значення Сторони домовились про реалізацію спільного проекту «_____» (далі – Проект) (у цій графі зазначається назва проекту, яка має максимально повно відповідати тематиці та/або завданню заходу. Саме цю назву ви будете використовувати під час реалізації вашого заходу);

2.2. Метою реалізації Проекту є _____ (зазначається мета реалізації проекту, вона має бути виписана максимально конкретно та просто задля чіткого розуміння концепту заходу. Доречно в усіх оголошеннях так само зазначати мету заходу);

2.3. Проект реалізується протягом _____, починаючи з ____ ____ 20__ року (у цьому пункті зазначається строк реалізації проекту).

3. УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ, ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ ТА ЗВІТУВАННЯ

3.1. Перелік заходів в рамках реалізації Проекту:

3.1.1. _____ (зазначаються найменування заходів проекту, також можна прописувати конкретні часові рамки, встановлені для виконання кожного етапу проекту);

3.2. Суб'єкт співробітництва бере участь у реалізації заходів Проекту у формі:

3.2.1. _____ (тут зазначається суб'єкт співробітництва та форма його участі у рамках реалізації проекту, бажано детально прописати, хто і що робить у рамках кожного етапу договору);

3.3. Умови реалізації заходів Проекту:

3.3.1. _____ (у цьому пункті зазначаються умови реалізації заходів проекту, у тому числі обов'язкові умови, без дотримання яких (наприклад, якісні чи кількісні характеристики) подальша реалізація проекту стає неможливою чи потребує уточнення; також можуть бути передбачені альтернативні дії чи додаткові заходи залежно від тих чи інших вихідних даних (наприклад, залежно від погодних умов тощо);

3.4. Фінансування Проекту здійснюється відповідно до вимог Бюджетного кодексу України за рахунок коштів місцевих бюджетів Сторін, обсяг яких становить: _____ (тут ви можете побачити бюджет проекту та фінансові можливості відповідно);

3.5. Координація діяльності суб'єктів співробітництва здійснюється шляхом: _____ (зазначається механізм координації діяльності; саме в цій графі ви зможете побачити конкретні умови спільної діяльності, хто кого і як часто та в якій формі буде контролювати та у разі потреби вирішувати нагальні проблемні питання).

Умовами договору також обов'язково мають бути передбачені підстави для його припинення, у тому числі у зв'язку із невиконанням взятих на себе зобов'язань. Тож звертайте увагу на підстави для відмови від подальшого виконання умов договору, аби вчасно реагувати на неналежну поведінку суб'єкта співробітництва та вчасно припинити умови невігідного для територіальної громади договору.

Наостанок...

ММС має великий потенціал, який може бути дуже корисним для забезпечення сталого розвитку усіх без

винятку (великих та малих) громад. Досвід багатьох країн засвідчує, що ОМС (територіальні громади базового рівня) не завжди самотужки можуть вирішити глобальні питання, щонайменше зробити це швидко. Водночас, як вже показує досвід нашої держави, у багатьох громадах виникають схожі проблемні питання (забезпечення населення якісними комунальними послугами тощо). У зв'язку з цим ММС є актуальною та інноваційною формою діяльності багатьох громад.

Кінцева мета такого співробітництва – підвищення якості життя громад.

Старостинські округи, які беруть участь у ММС, можуть очікувати конкретних переваг, а саме:

1	можуть об'єднувати свої ресурси, якщо це допомагає їм покращити ефективність своєї роботи. Разом з іншими громадами можуть зробити те, чого вони ніколи не змогли б досягнути поодиночі
2	більший за кількістю споживачів «ринок» сприяє зменшенню витрат; партнерські ОМС можуть обмінюватись знаннями та досвідом
3	покращується здатність залучати приватні інвестиції та брати участь у проектах публічно-приватного партнерства; стає можливим укладання більш вигідних контрактів з приватними компаніями

Реалізація спільних проектів має важливе значення для розвитку партисипативної демократії, реалізації заходів соціальної мобілізації, більш активного залучення громадян до вирішення питань місцевого значення, а також посилення взаємодії між владою та громадою, підвищення контролю громадян над діяльністю органів влади та підвищення прозорості їх діяльності.

Досвід багатьох громад показує ефективність проведення спільних заходів із суміжними громадами. Не бійтеся виступати ініціаторами реальних змін у житті громади, творити добрі справи та залучати населення до активних дій.

Із прикладами успішних проектів можна ознайоми-

тись на сайті Мінрегіону. Разом із тим ви не обмежені вже створеною практикою: вигадуйте, мрійте, не бійтеся вийти за рамки звичного і дозволеного. Ви не обмежені планом розвитку всієї об'єднаної територіальної громади, саме ви можете стати новатором та людиною, яка буде змінювати «сіре», стале життя.

З юридичної точки зору для реалізації спільного проекту потрібен лише вірно складений договір, який підписується головами відповідних рад та бюджетна можливість (яка досить часто зводиться до мінімальних витрат). Сама ж суть та барви вашого заходу залежать лише від ваших ідей та здатності об'єднувати членів громади вашого старостинського округу та долучати їх до активного життя.

Як старості налагодити конструктивну співпрацю з громадськістю?

О. Ковшова, економіст-аналітик Видавничого будинку «Фактор»

Староста є відповідальною особою перед громадою. Це складна робота, яка потребує не лише уваги, а й прийняття важливих рішень, участі у вирішенні місцевих проблем громади, пошуків додаткового фінансування та перетворення громади на живий та активний механізм, який здатний плідно та щоденно співпрацювати з місцевою владою. Як староста може налагодити зв'язок із громадськістю? Чи можна встановити між старостою та громадою конструктивний діалог? Звичайно, можна, але спершу треба наполегливо попрацювати в цьому напрямі. Пам'ятаєте, у студентів є прислів'я про те, що спочатку студент працює на залікову книжку, а вже потім залікова книжка на нього. У нашій ситуації можна простежити аналогію. Про те, як староста може впоратись із цим завданням, ми й поговоримо у цій статті.

Формування власного плану дій

Для того, щоб староста розумів, куди рухатись у напрямі співпраці з громадою, необхідно сформувати власний план дій. Такий план допоможе пам'ятати про основні завдання, які староста має намір здійснити

у сфері налагодження зв'язків із мешканцями свого старостинського округу.

Досвід старости Волоського старостинського округу Новоолександрівської ОТГ говорить про те, що без такого плану не обійтись. Цей староста вже напрацював власний механізм, який допомагає залучити громаду до співпраці.

Подивимось, якими інструментами він успішно користується:

1	розроблено основний перелік тем, які потребують обговорення із мешканцями на зібраннях, складено графік таких зустрічей та ознайомлено із ним мешканців, за потреби графік доопрацьовується

Примітка. За 2 роки ініційовано та проведено 85 зібрань, на яких були вислухані побажання мешканців громади, обговорено шляхи вирішення проблем, інформацію донесено на засіданнях виконкому Новоолександрівської ОТГ.

2	складено перелік організацій та установ, що розміщені на території громади, та домовлено про своєчасність надання старості необхідної інформації для роботи, повідомлень про заплановані заходи
3	опрацьовано стратегічний підхід у частині діяльності старости (тобто складено план розвитку старостинського округу відповідно до стратегії ОТГ)

Примітка. По-перше, староста приділив увагу розробленню плану зі стратегічного розвитку старостинського округу (виділення першочергових та другорядних завдань, строків їх реалізації), їх кореляції зі стратегією ОТГ, провів аналіз в частині її деталізації за основними напрямками розвитку старостинського округу.

По-друге, налагоджений інструментарій з імплементації у життя округу та контроль за цією імплементацією, що є головним завданням кожного старости.

Зауважимо, що стратегія ОТГ має відображати бачення того, що необхідно зробити для старостинського округу. На прикладі Волоського старостинського округу Новоолександрівської ОТГ мешканці округу брали найактивнішу участь у розробці стратегії ОТГ, яка була затверджена на загальних зборах округу.

4	визначено проектний інструментарій

Примітка. Староста має брати участь у проектах, які допомагають вирішити місцеві питання, та активно залучати громадян до самостійної участі у таких проектах (наприклад, через створення громадських організацій). Важливим є визначення кількості проектів, які реалізовано старостою протягом одного бюджетного року. До речі, власні успіхи на цьому поприщі можна використовувати як додатковий аргумент спонукання жителів до активності.

Гарним досвідом у цьому напрямі є досвід:

— старости Привільського старостинського округу Черкаської об'єднаної територіальної громади Слов'янського району Донецької області. Для більш ефективного вирішення численних проблем села та розвитку своєї громади виникла потреба об'єднати зусилля ініціативних жителів. Староста ініціювала створення громадської організації «Спілка активних громадян Привілля». Спочатку до громадської організації входило усього 10 осіб, але наразі членів громадської організації налічується більше 49. Спільними зусиллями громадській організації вдалось реалізувати 4 проекти: оновлено шкільну їдальню, модернізовано шкільну огорожу, створено вільний простір для жінок с. Привілля, де вони можуть отримати підтримку у будь-якій ситуації, знайти самореалізацію тощо;

— старости Глибоцької громади Чернівецької області, який вирішив працювати в туристичному напрямі. За підтримки мешканців було вирішено зробити невелике брендування своєї території. Створений логотип наразі наноситься на будинки, вказівники вулиць та їжу. Також після довгих обговорень із громадою придумано цікавий слоган – «Село в долинах лісу».

Варто сказати, що у цьому випадку саме староста був генератором ідей. Оскільки громада розуміла, що туризм на своїй території варто розвивати, але самостійно не зробила жодного кроку в цьому напрямі. Саме староста започаткував перші кроки до брендування та обговорив із мешканцями питання брендування. У результаті було:

- 1) визначено всю потенційну базу, де можна розміщувати бренд;
- 2) приділено увагу закинутим старим будинкам (з яких можна зробити екосадиби);
- 3) виокремлено місця для відпочинку;
- 4) визначено асортимент місцевої продукції (мед, молочна продукція, джем зі смородини).

У результаті староста подав заявку на участь у соціальному проекті «BRANDVILLE», завдяки якому і було досягнуто мети.

Brandville — соціальний проект студії дизайну «Logogo», спрямований на підвищення іміджу села через побудову бренду для розвитку місцевих активностей та туризму. Створення бренду села дозволяє зробити його комфортним для проживання та цікавим для відвідування.

Проект сприяє інформаційному комфорту жителів та гостей сіл через осучаснення зовнішнього вигляду села, його громадського простору. Більш детально про проект та про те, як взяти участь у проекті, можна дізнатись за посиланням www.facebook.com/Brandville.ua.

Зауважимо: завдяки ідеї брендування збільшився не лише потік туристів у старостинський округ, але й навіть з'явився перший інвестор, який збирається відкрити кінний клуб з програмою реабілітації для дітей з церебральним паралічем.

До речі, створення унікальності території через брендування може стати одним із головних завдань старости. Адже бренд території стає точкою концентрації стратегічних цілей ОТГ у цілому, оскільки основою для формування бренду міста чи регіону є саме стратегія соціально-економічного розвитку. Однак при вирішенні цього питання треба бути обережними: створення окремого бренду села не повинно відокремлювати його від ОТГ. Завдання старост полягає у згуртуванні громади.

Наголосимо, що бренд не є річчю або товаром у традиційному розумінні, бо вони не існують в реальному світі. Це так звані уявні конструкції, які люди здатні впізнавати по всьому світу.

5	надано можливість громаді у будь-який час ознайомитись із діяльністю старости
---	---

Примітка. Для цього старостою Волоського старостинського округу Новоолександрівської ОТГ створена особиста сторінка старости у фейсбуці із тегом #волоське. Додатково щодобово працює канал у телеграмі за посиланням t.me/voloske.

Окрім цього, створена періодична смс-розсилка для ради квартальних, організована цілодобова безкоштовна диспетчерська служба з відповідним номером, облаштовано 10 місць розташування реклами, проводяться тематичні соціальні опитування мешканців на тематики комфортності проживання в старостинському окрузі, з питань благоустрою та інших, загальносільські загальні збори та зібрання вулиць, установлені корисні та продуктивні зв'язки з сусідніми селами та селищами.

До речі, останнього можна досягнути завдяки використанню такого інструменту, як міжмуніципальне співробітництво.

Долучаємося до співробітництва територіальних громад

У цьому напрямі староста також стане в нагоді. А його вміння співпрацювати з громадськістю та комунікувати з нею будуть мати неабияку користь.

Нагадуємо, що **міжмуніципальне співробітництво** — один з інструментів політики місцевого розвитку, який набуває останнім часом дедалі більшого поширення в багатьох європейських країнах.

За інформацією, розміщеною на decentralization.gov.ua, в Україні вже є 108 прикладів міжмуніципального співробітництва, коли дві чи більше громади на договірних засадах домовляються про спільне вирішення пи-

тань, які є для них актуальними.

Наразі саме міжмуніципальне співробітництво здатне забезпечити суттєву економію видатків, а тому цим інструментом необхідно користуватись. У багатьох громадах (старостинських округах) є спільні проблеми, які самотужки вирішувати дуже важко через брак достатнього фінансування.

Для прикладу, якщо в обох громадах (або їх окремих старостинських округах) існує проблема надання неякісної послуги, то якщо ці громади винаймуть фахового спеціаліста з того чи іншого питання, це буде набагато дешевше, а результатом стане надання більш якісної послуги мешканцям обох громад.

Як свідчить практика Черкащини та Полтавщини, ОТГ розпочинали співпрацю з укладення простих договорів, а вже потім розпочинали реалізовувати проект із облаштування інженерної інфраструктури передачі даних.

Довідка

Наприклад, одними з перших міжмуніципальних договорів на Полтавщині були проекти спільного придбання дороговартісних речей для комунальних закладів. Далі вже більш складні питання – пілотний проект спільного утримання комунального підприємства та впровадження єдиної системи із поводження з твердими побутовими відходами. Згодом підписані міжмуніципальні угоди зі створення комунального закладу – «Центру громадської безпеки», зокрема, створення пожежних депо.

У цілому на Полтавщині найпопулярнішими напрямками реалізації договорів є придбання техніки та обладнання для збору та вивезення твердих побутових відходів (ТПВ), вирішення проблеми якісного транспортного обслуговування, забезпечення високошвидкісним Інтернетом жителів сільських громад, ремонт автодоріг місцевого значення, оновлення місцевих пожежних служб, підвищення якості надання медичних послуг тощо.

Якщо говорити про роль старости в цьому напрямі, то можна знову ж сказати, що староста може опрацювати проблемні питання в своєму старостинському окрузі, обговорювати їх із мешканцями та ініціювати їх вирішення в «адміністративному центрі» за допомогою залученні такого інструменту, як міжмуніципальне співробітництво. Про форми такого співробітництва ми вже неодноразово писали на сторінках нашого видання.

Вплив жителів на прийняття управлінських рішень

При залученні громадськості незрозуміло, хто несе відповідальність за прийняті рішення. А тому співпраця з громадою неможлива без створення **органів самоорганізації населення**¹. Про них ми вже багато писали

та звертали вашу увагу на необхідність їх створення. У цьому матеріалі ми поглянемо на ОСН дещо з іншого боку: не лише як на партнерів старости, а й як на орган, який є відповідальним за ті чи інші дії, які приймаються в межах старостинського округу саме ОСН. Погодьтеся, громада обов'язково повинна брати участь у житті старостинського округу, особливо у вирішенні місцевих проблем, нести відповідальність за свої дії, і староста може допомогти їй це зробити.

Одним з успішних варіантів такої допомоги з боку старости, звісно ж, є створення тієї ж ради квартальних або вуличних комітетів тощо. Тобто ОСН.

Нагадаємо, що ОСН — це так звані представницькі органи (будинкові, вуличні, квартальні комітети, комітети мікрорайонів, районів у містах, сільські, селищні комітети), що їх створюють жителі, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин.

Як правило, ОСН обираються з числа саме активних мешканців і знову ж таки самими ж мешканцями. Як показує практика, громада більш лояльно ставиться до тих, хто їх очолює (йдеться про ОСН), адже це їх вибір, який установлює межі персональної відповідальності за нього. Як правило, основними завданнями таких організаційних груп є переймання проблемами громади: питаннями водопостачання, облаштування зупинок,

¹ Далі за текстом — ОСН.

зелених насаджень, освітленням вулиць, сміттєзвалищ тощо.

На території громади ОСН необхідні для розв'язання таких основних завдань:

1	створення умов для участі жителів у розв'язанні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України
2	задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння у наданні їм відповідних послуг
3	участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм

Про те, які законодавчі підстави існують для створення таких органів, ми писати не будемо. Адже на сторінках газети вже неодноразово про це говорили. Більше звернемо увагу на практику створення таких ОСН в ОТГ за участю старости.

Дуже багато ОТГ на власному досвіді впевнились у тому, яку неоціненну допомогу надають ОСН у старостинських округах. Зокрема, Люблинецька ОТГ Волинської області, в якій ще з кінця 2017 року періодично проводять навчальні семінари на тему створення вулич-

них, квартальних та сільських комітетів як інструменту розвитку території ОТГ.

Окреслимо, що організація таких зустрічей надає старостам чудову можливість поговорити з мешканцями про те, для чого їм треба самоорганізуватись, як створити та започаткувати ефективну діяльність сільського (або селищного, вуличного, квартального) комітету та які місцеві програми можуть стати основою участі жителів у вирішенні нагальних проблем старостинського округу.

Важливо

При організації подібних навчань, які можуть мати різні форми (семінари, тренінги, зустрічі, обговорення), варто доносити до громади, що місцева влада може затверджувати програми розвитку вуличних комітетів чи інших форм самоорганізації населення, тобто передбачати в місцевому бюджеті частину фінансування на заходи, які буде визначати такий ОСН (лише за умови його офіційного створення відповідно до вимог Закону України від 11.07.2001 № 2625-III «Про органи самоорганізації населення»).

Реалізація подібних програм дозволяє активізувати роботу ОСН по виконанню покладених на них повноважень і творчого ставлення до своїх громадських обов'язків, а також до ініціативного підходу у вирішенні питань, спрямованих на розвиток місцевого самоврядування та виконання стратегічного плану розвитку території.

Наголосимо: громада має розуміти, що у випадку, коли здійснюється фінансування ОСН з місцевого бюджету, місцева влада сприяє здійсненню повноважень ОСН та координує їх діяльність, а також здійснює контроль за використанням наданих фінансових ресурсів.

Важливо

Місцева влада за сприяння старости може стимулювати діяльність ОСН. Наприклад, за сумлінну працю та вагомий особистий внесок у розвиток старостинського округу голови ОСН, наприклад, вуличних комітетів можуть нагороджуватись подяками, грамотами, отримувати матеріальне заохочення в рамках прийнятої радою програми розвитку ОСН.

Увага! Старости мають постійно надавати мешканцям методичну допомогу в питаннях самоорганізації населення, і йдеться не лише про законодавчу базу, але й про досягнення тих, хто вже став на цей шлях.

Як то кажуть, успішний досвід інших найкраще за

все надихає громаду та змушує її рухатись у заданому напрямі. Про те, де швидко знайти досвід інших із готовими механізмами дій, — ми розповімо далі.

До речі, мешканцям можна наводити як приклад й досвід великих міст. Адже саме в них ОСН працюють найбільш активно та плідно.

 Довідка

Своїм успішним досвідом можуть поділитись мешканці м. Луцьк, зокрема учасники ОСН «Вуличний комітет «Качалова 2015», який створено у 2017 році. Саме через органи самоорганізації лучани навчились активно захищати власні інтереси.

За короткий час своєї діяльності комітет зміг досягти неабиякого результату, зокрема розв'язати проблему з освітленням вулиці. Представники вуличного комітету активно звертались до міської ради із проблемою освітлення вулиці, неодноразово були присутніми на відповідних профільних комісіях та зрештою завдяки конструктивному діалогу з міською владою з міського бюджету було виділено частину коштів на вирішення проблеми. Іншу частину фінансування комітет отримав від благодійної організації.

Варто сказати, що наразі комітет об'єднує більше 27 приватних будинків і учасники комітету активно працюють над іншими проблемами, зокрема над незадовільним станом дороги, що пролягає вздовж будинків.

Одночасно ОСН, створеним у старостинських округах, варто розпочинати свою діяльність із тісної взаємодії зі старостами. Оскільки саме вони можуть сприяти вирішенню тих чи інших питань. Тобто ОСН варто лише спільними зусиллями зі старостами будувати конструктивний діалог із місцевою владою.

У той же час у м. Гадячі наприкінці 2018 року було створено громадську організацію «Спілки голів вуличних та будинкових комітетів». Організація була створена для вирішення нагальних питань не тільки окремих вулиць, а й всього міста. Адже «один в полі не воїн» й лише разом та за підтримки один одного можна подолати місцеві проблеми, починаючи від вивозу сміття до очищення та ремонту доріг. Організація буде сприяти позитивним змінам та допоможе головам ОСН ділитись між собою здобутками та досвідом.

До речі, успішним досвідом створення ОСН може похвалитись й Тростянецька міська об'єднана територіальна громада Сумської області. У м. Тростянець створено та легалізовано понад 200 ОСН – будинкових та вуличних комітетів, які об'єднані у 7 квартальних комітетів. Вони є справжніми містками між мешканцями та міською радою, впливають на прийняття рішень про благоустрій відповідних територій.

Злагоджена робота створених ОСН дозволяє зроби життя мешканців набагато кращим та комфортнішим. Окрім цього, полегшується й робота старости. Адже ОСН самі почнуть здійснювати моніторинг проблем громади та самостійно шукати шляхи вирішення місцевих проблем, а вже потім звертатись до старости за допомогою у їх вирішенні.

Створення команди старости

Як ми знаємо, староста є лідером територіальної спільноти, який дбає про розвиток території та громади, стратегії та проекти. У своєму старостинському окрузі він є представником місцевої влади. Для того щоб досягти порозуміння із громадою, він має створити власну команду, яка буде допомагати йому виконувати поставлені завдання.

Звичайно, команда — це уявний образ тих, на кого староста може опиратись та хто зможе допомогти йому виконувати свої повноваження. Саме тому для прийняття та реалізації управлінських рішень, планування майбутнього громади старості потрібна віддана та згуртована команда, яка дійсно зробить громаду спроможною.

Ми вже згадали про ОСН та громадські організації, які мають входити до складу такої команди. Старостам варто пам'ятати, що саме вони мають стати її міцним фундаментом. Також команда може включати й представників виконавчих органів, депутатів ради, представників бізнесу та волонтерів.

Важливим є не лише створення команди, але й умов для забезпечення її ефективної роботи. Староста має чітко визначити правила командної роботи, налагодити ефективну комунікацію з усіма заінтересованими сторонами, застосовувати досягнення комунікаційних технологій.

Староста, створюючи команду, має пам'ятати, що:

1	регулярно має висвітлюватись актуальна діяльність ОМС, зокрема діяльність конкретного старости
2	має бути створена зрозуміла система внутрішніх зв'язків та компетенцій (люди мають розуміти сенс створення громадських організацій, вуличних комітетів тощо, бачити результати їх діяльності)
3	на запити громади мають надаватись компетентні відповіді (тобто староста має вчасно надавати ту інформацію, яка допомагає розуміти процеси, що відбуваються у межах його відповідальності)

4	врахування громадської думки з приводу рішень, що приймає староста, та звітування перед людьми — завжди є головним завданням старости перед громадою
5	створення будь-яких засобів комунікаційних процесів, які дозволять громадянам зрозуміти механізми прийняття рішень, та, що особливо важливо, вплив рішень на життя та безпеку населення мають бути відкритими, прозорими та доступними
6	населення треба інформувати про стратегію (тобто люди мають знати не лише те, що планується через місяць, а й через рік) — необхідно надавати довгострокові плани та забезпечувати вчасне інформування про зміни в них

Примітка. Така ефективна комунікація дозволяє налагодити зворотний зв'язок для розуміння того, як ті чи інші дії сприймаються населенням, та дозволить скоректувати потреби всіх зацікавлених сторін чи цільових аудиторій при прийнятті тих чи інших рішень.

Також староста має навчити мешканців при вирішенні місцевих питань враховувати реалії — від планування до ресурсів та змін. Громада має навчитись працювати з фактами, сприймати фактичну інформацію, яка має важливе значення для усвідомлення дійсної ситуації. Саме тому інформація має бути надана зрозумілою мовою у зрозумілій формі, що допоможе мешканцям швидко сприймати інформацію та реагувати на неї, а також підвищувати її освіченість з тих чи інших питань.

Обмін досвідом між старостами

Набагато легше працювати із громадськістю, коли є приклад і досвід інших. Практична користь подібного спілкування з колегами допомагає збудувати міцний

зв'язок із мешканцями.

Так, наприклад, Лиманська міська об'єднана територіальна громада для врахування всіх 40 населених пунктів та уникання нарікань про те, що думку якогось села не враховано, а також з метою обміну досвідом між старостами створили Раду старост.

Основне завдання такого органу — це згуртування і консолідація старост, обмін досвідом та об'єднання навколо себе односторонців, які у тісній співпраці зі старостами здатні брати участь в різноманітних програмах та грантових проектах.

Водночас таким досвідом можуть поділитись і старости Полтавщини. За ініціативи голови Омельницької ОТГ та старост Омельницької ОТГ створено «Клуб старост» об'єднаних територіальних громад Полтавської області. Це добровільна громадська організація, яка покликана згуртувати старост Полтавської області, координувати та організувати обмін досвідом між ними.

Довідка

Прикарпатські громади також започатковують «Клуб старост» для обміну досвідом та вивчення кращих практик колег.

Додамо, що нині на Прикарпатті діють 87 старостинських округів і їх кількість зростає. Тому й виникла необхідність координувати та організувати обмін досвідом між старостами.

Також нагадуємо, що наразі на сайті decentralization.gov.ua діє Онлайн-форум для старост, виконуючих обов'язки старост та представників виконкомів об'єднаних територіальних громад, розроблений за ініціативи Швейцарсько-Українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO. Форум розвивається, наповнюється акту-

альними питаннями. Здебільшого, вони стосуються проходження служби в органах місцевого самоврядування, особливостей виконання старостою окремих повноважень, прийому громадян, сприяння у вирішенні спорів тощо.

Зареєструватись на форумі можна за посиланням <https://forum.decentralization.gov.ua>.

Хочемо закінчити статтю японським прислів'ям: «Якщо не знаєш, що робити, роби крок уперед». Дійсно, старостам кожен день потрібно робити крок уперед, адже громада має розвиватись кожного дня.

Як старості організувати громадські збори?

А. Сербіна, головний редактор спецвипуску «Юридичні практики», адвокат

Однією з форм безпосередньої демократії є загальні збори. Вона з огляду на неврегульованість питання проведення місцевого референдуму займає перше місце за критерієм «здатності вплинути» на представницький орган у вирішенні питань в інтересах громади. Староста може виступити організатором зборів або підтримати ініціативу громади та допомогти правильно скликати збори, провести їх та донести думку громади до своєї ради.

Про обрання форми

Староста знає потреби своєї громади та постійно спілкується із місцевими мешканцями з тих чи інших нагальних потреб. Якісь питання можна вирішити в «ручному» режимі, якісь потребують вжиття довготривалих заходів. Одні питання вирішуються безпосередньо старостою, інші належать до компетенції ради чи її виконавчих органів.

З огляду на те, що до безпосередніх повноважень старости належить у тому числі сприяння організації та проведенню загальних зборів для вирішення питань місцевого значення у відповідному селі, селищі, то постають запитання:

— як же староста має виконувати таке повноваження?

— що треба зробити, щоб збори були ефективними?

Відповідно до наданого в ст. 1 Закону України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні»¹ визначення **загальні збори** — зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення.

Поряд із названою формою безпосередньої участі громадян є ще місцевий референдум, місцева ініціатива та громадські слухання.

Обрання того чи іншого засобу прийняття рішень шляхом прямої демократії має важливе значення, оскільки у кожній формі безпосередньої участі громадян є різні наслідки для відповідної ради.

Раніше мною було вже анонсовано про застосування критерію «здатності впливу». Так, рішення, прийняті місцевим референдумом, є обов'язковими для виконання на відповідній території (проте станом на сьогодні відсутній законодавчий акт, який би регулював поря-

док його призначення та проведення, а тому ця форма участі громадян у вирішенні питань місцевого значення поки що є недоступною).

Рішення загальних зборів громадян враховують-ся ОМС в їх діяльності (ч. 2 ст. 8 Закону про місцеве самоврядування).

Члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді (в порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування. Місцева ініціатива, внесена на розгляд ради у встановленому порядку, **підлягає обов'язковому розгляду** на відкритому засіданні ради за участі членів ініціативної групи з питань місцевої ініціативи. Як бачите, для цієї форми участі громадян наслідком є лише розгляд питання на засіданні ради, а от рішення загальних зборів підлягають врахуванню ОМС.

Ще однією формою участі громадян є громадські слухання.

Відповідно до ст. 13 Закону про місцеве самоврядування територіальна громада має право проводити громадські слухання — зустрітися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування. Пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань, **підлягають обов'язковому розгляду ОМС**. Порядок організації громадських слухань визначається статутом територіальної громади.

¹ Далі за текстом — Закон про місцеве самоврядування.

Отже, у разі, якщо є необхідність в тому, щоб органи місцевого самоврядування дослухалися до громадськості та врахували її думку в своїй діяльності, доречним є ініціювати та скликати збори.

Як скликати збори?

Порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом (мається на увазі Закон про місцеве самоврядування) та статутом територіальної громади.

Насправді в Законі про місцеве самоврядування багато відповідей ви не знайдете, тому слід відкрити статут вашої територіальної громади та подивитись норми, які визначають порядок здійснення оголошення, скликання зборів, запрошення представників ОМС, оформлення результатів зборів та направлення їх на розгляд ради для врахування).

Як правило, ці норми прописані досить дотично до Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні, затвердженого ще постановою Верховної Ради України від 17.12.1993 № 3748-XII. Одразу наголошу, що вказана постанова для вас матиме лише рекомендаційний характер, оскільки ч. 3 ст. 8 Закону про місцеве самоврядування чітко вказує на перелік нормативних документів, якими визначається порядок проведення загальних зборів, і до них зазначене Положення не належить.

I. Для ефективної організації проведення загальних зборів треба **обрати зручні час та місце** їхнього проведення (краще вихідний день у місці, доступному більшості членів територіальної громади з урахування можливості розмістити велику кількість населення та створити більш-менш комфортні умови для обговорення, наприклад, клуб).

II. **Розмістити оголошення** про проведення загальних зборів у загальнодоступних місцях (зупинки, школи, садки, медичні заклади тощо), пресі, соціальних мережах). Оголошення має містити інформацію про час, дату та місце проведення загальних зборів, та суть питання, яке буде розглядатись. Воно має бути розміщено завчасно, але не менше ніж за 7 днів до дати проведення зборів. Зразок оголошення додається у додатку № 1.

III. **Запросити представників ОМС** та інших зацікавлених сторін (наприклад, комунальні установи, до сфери діяльності яких належить питання, що виноситься на розгляд зборів; або громадські організації чи конкретних спеціалістів, які можуть надати додаткову важливу інформацію з того чи іншого питання).

IV. **Підготуватися до зборів:** зібрати необхідну інформацію, зробити запити на отримання тих чи інших документів.

V. **Підготувати бланки документів** для оформлення результатів зборів.

Як провести загальні збори?

Збори **починаються з реєстрації** учасників. Оскільки право приймати рішення на загальних зборах належать лише дієздатним (повнолітнім, не обмеженим і не позбавленим дієздатності особам) громадянам, які мають зареєстроване місце проживання на відповідній території, відповідно листок реєстрації має відображати ці дані. Зразок листка реєстрації наведений у додатку № 2.

Після реєстрації **оголошується мета проведення зборів та доводиться порядок денний**. Досить частим є винесення на голосування питання про обрання членів лічильної комісії та затвердження порядку денного. Судова практика показує, що ці питання не є обов'язковими.

Якщо учасники загальних зборів одноставні у необхідності розглянути ті питання, які були анонсовані в оголошенні, то додаткової необхідності затверджувати порядок денний немає. Якщо ж збори починаються із безладу та криків, та ви бачити по-різному налаштованих людей — краще трошки затриматися у часі та все ж таки шляхом голосування обрати головуючого на зборах, секретаря (особу, яка буде фіксувати хід зборів), лічильну комісію (тих, хто буде рахувати голоси) та затвердити порядок денний, запропонувавши вже заготовлені питання до розгляду. Можливо, в ході голосування будуть винесені ще й інші питання, які становлять інтерес вашої громади.

Наступним є **виступ** головуючого, інших осіб, які бажають висловитися із поставленого питання. Після виступу запланованих осіб слід спитати в учасників зборів, чи є ще бажаючі виступити та чи немає заперечень щодо оголошення голосування з поставленого питання.

Лічильна комісія **фіксує результати голосування**. Кращим є заповнення форми, де учасникам зборів пропонується самостійно проставити свій підпис в графі «за», «проти» чи «утримався».

Загальні збори оформлюються протоколом, який відображає хід проведення загальних зборів, містить в собі короткий виступ усіх, хто бажав висловитися, та результати голосування. Зразок протоколу додається у додатку № 3.

У разі якщо за наслідками проведення загальних зборів прийнято конкретне рішення, яке буде передане для врахування ОМС, це оформлюється шляхом зазначення конкретного способу дій ОМС, бажано, щоб під прийнятим рішенням малися підписи учасників зборів. Зразок наведений у додатку № 4.

Як довести результати зборів до ОМС?

За наслідками вирішення питання місцевого значення належним чином оформлений документ разом із копією протоколу надсилається (рекомендованим листом із повідомленням) чи доставляється тому ОМС, якого воно стосується. Документ може містити вимогу про

повідомлення наслідків/результатів розгляду зазначеного питання та прийнятого на підставі цього рішення чи вжитих дій на виконання рішення загальних зборів.

Через деякий час доречно зробити запит щодо вжитих заходів із зазначеного питання.

Далі пропоную вашій увазі зразки документів. Щоб було легше їх сприймати на конкретному прикладі, за основу було взято питання щодо вирішення питання про надання дозволу на видобуток сланцевого газу на певній території.

Додаток № 1
ОГОЛОШЕННЯ
«__» березня 2019 будуть проведені загальні збори членів територіальної громади с. _____ за адресою: _____
Питання, яке буде розглядатися: «Буріння пошукової свердловини № 2 в межах ліцензійної ділянки _____ площі на території _____ сільської ради, на частині земельної ділянки приватної власності (кадастровий номер _____), розташованої на території _____ сільської ради _____ району _____ області ТОВ «Х.».
Запрошуються небайдужі мешканці територіальної громади та депутати _____ сільської ради _____ району _____ області.

Додаток № 2										
РЕЄСТРАЦІЙНИЙ ЛИСТ										
учасників загальних зборів членів територіальної громади с. _____ з питань місцевого значення «Про буріння пошукової свердловини № 2 в межах ліцензійної ділянки _____ площі на території _____ сільської ради ТОВ «Х.»										
с. _____ «__» березня 2019										
<table border="1"> <thead> <tr> <th>№</th> <th>П. І. Б.</th> <th>Дата народження</th> <th>Адреса реєстрації</th> <th>Підпис</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </tbody> </table>	№	П. І. Б.	Дата народження	Адреса реєстрації	Підпис					
№	П. І. Б.	Дата народження	Адреса реєстрації	Підпис						

Додаток № 3
ПРОТОКОЛ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ
с. _____ «__» березня 2019
Участь у загальних зборах згідно з листком реєстрації бере 218 членів територіальної громади с. _____, які мають право голосу. Головуючий: староста Микитюк В. П. Секретар: член територіальної громади Любимова Л. П.
ПОРЯДОК ДЕННИЙ: Вирішення питання місцевого значення, а саме: «Про буріння пошукової свердловини № 2 в межах ліцензійної ділянки _____ площі на території _____ сільської ради ТОВ «Х.»
ДОПОВІДАЄ: головуючий староста Микитюк В. П. «Шановна громадо, ми зібралися з вами, аби вирішити питання, що стоїть на порядку денному: чи можемо ми дозволити ТОВ «Х.» здійснювати свою статутну діяльність на території нашого с. _____ з метою буріння пошукової свердловини?»

СЛУХАЛИ: Іванченка П. С., голову громадської організації «На захисті природи», який доповів таке: «Газовидобувна діяльність (сейсмозрозвідка, буріння пошукових та промислових свердловин, експлуатація свердловин, спорудження та експлуатація супутньої інфраструктури, необхідної для підготовки видобутих копалин газу, нафти, газового конденсату для подальшого транспортування) обов'язково супроводжується використанням води, яка в першу чергу може використовуватися для питного водопостачання населенню. На теперішній час наше населення страждає від нестачі цього ресурсу та неналежної його якості. Додаткове використання покладів води, яка може використовуватись для питного водопостачання, фактично ставить мешканців сіл на межу виживання. Проблема з питною водою є також на певній території с. _____. Мешканцям постійно доводиться поглиблювати свої колодязі, але води все ж не вистачає. Таким чином, додаткове використання води, яке неодмінно буде мати місце при освоєнні _____ площі, створює певні ризики для життя громади.

Особливу увагу громади привертають можливі ризики забруднення підземних вод, у тому числі тих, які мешканці використовують на теперішній час для питного водопостачання, або тих, які є резервом такого використання (залегають на більших глибинах, якість цих вод дозволяє використовувати їх для питного водопостачання у майбутньому). Одним із негативних наслідків, які має буріння свердловин, є забруднення буровим розчином та перетікання мінералізованих вод із нижчих горизонтів. Говорячи звичайною мовою, це просто солоня вода в наших криницях. Громада ні за яких умов не може зробити крок назустріч такій загрозі, оскільки прісна вода – це той ресурс, який обумовлює якість життя населення наших сіл.

Додатковими наслідками від видобувної діяльності є забруднення ґрунтів та повітря, і це все вже відчули на собі мешканці нашого села.

Окремо звертаю увагу, що рекультивация, якою фактично прикриваються ТОВ «Х.» відповідно до ст. 166 Земельного кодексу України, не може включати в себе буріння пошукової свердловини, адже рекультивация порушених земель — це комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель.

Головань А. П., місцеву жительку, яка зазначила, що цільовим призначенням земельної ділянки з кадастровим номером № _____ є ведення товарного сільськогосподарського виробництва, вона не призначена для здійснення промислової діяльності.

Петрова О. О., місцевого жителя, який висловив критичну незгоду із можливістю такої діяльності на території нашого села, запропонував не надавати згоди на проведення такої діяльності.

Головуючий староста Микитюк В. П. запропонував, якщо немає інших бажаних виступити, винести на голосування питання можливості надання згоди на буріння пошукової свердловини № 2 в межах ліцензійної ділянки _____ площі на території _____ сільської ради ТОВ «Х.».

ГОЛОСУВАЛИ: «За» — 1, «Проти» — 215, «Утримався» — 2.

Головуючий староста Микитюк В. П. запропонував поставити на голосування питання про направлення до _____ сільської ради рішення про ненадання згоди на буріння пошукової свердловини № 2 в межах ліцензійної ділянки _____ площі на території _____ сільської ради ТОВ «Х.» та заборону будь-якої діяльності цієї компанії на території с. _____.

ГОЛОСУВАЛИ: «За» — 210, «Проти» — 1, «Утримався» — 7.

ВИРІШИЛИ:

— не надавати згоди на буріння пошукової свердловини № 2 _____ в межах ліцензійної ділянки _____ площі на території _____ сільської ради _____ району _____ області ТОВ «Х.»;

— заборонити буріння пошукової свердловини № 2 _____ в межах ліцензійної ділянки _____ площі на території _____ сільської ради _____ району _____ області ТОВ «Х.»;

— заборонити будь-яку іншу діяльність ТОВ «Х.» та її субпідрядників на території _____ сільської ради;

— доручити старості Микитюк В. П. направити рішення загальних зборів до _____ сільської ради.

Головуючий (підпис)

Секретар (підпис)

Додаток № 4

РІШЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ

членів територіальної громади с. _____ району _____ області з питань місцевого значення

с. _____

« ____ » березня 2019

Ми, члени територіальної громади с. _____ району _____ області, під час загальних зборів, проведених « ____ » березня 2019, обговоривши питання буріння пошукової свердловини № 2 в межах ліцензійної ділянки _____ площі на території _____ сільської ради, на частині земельної ділянки, розташованої на території _____, і наслідки, а саме:

1. Газовидобувна діяльність (сейсмозв'язка, буріння пошукових та промислових свердловин, експлуатація свердловин, спорудження та експлуатація супутньої інфраструктури, необхідної для підготовки видобутих копалин газу, нафти, газового конденсату для подальшого транспортування) обов'язково супроводжується використанням води, яка, в першу чергу, може використовуватися для питного водопостачання населенню. На теперішній час наше населення страждає від нестачі цього ресурсу та неналежної його якості. Додаткове використання покладів води, яка може використовуватись для питного водопостачання, фактично ставить мешканців сіл на межу виживання. Проблема з питною водою є також на певній території села _____. Мешканцям постійно доводиться поглиблювати свої колодязі, але води все ж не вистачає. Таким чином, додаткове використання води, яке неодмінно буде мати місце при освоєнні _____ площі, створює певні ризики для життя громади.

2. Особливу увагу громади привертають можливі ризики забруднення підземних вод, у тому числі тих, які мешканці використовують на теперішній час для питного водопостачання, або тих, які є резервом такого використання (залягають на більших глибинах, якість цих вод дозволяє використовувати їх для питного водопостачання у майбутньому). Одним із негативних наслідків, які має буріння свердловин, є забруднення буровим розчином та перетікання мінералізованих вод з нижчих горизонтів. Говорячи звичайною мовою, це просто солоня вода в наших криницях. Громада ні за яких умов не може зробити крок назустріч такій загрозі, оскільки прісна вода – це той ресурс, який обумовлює якість життя населення наших сіл.

3. Додатковими наслідками від видобувної діяльності є забруднення ґрунтів та повітря, і це все вже відчули на собі мешканці нашого села.

4. Окремо звертаємо увагу, що рекультивация, якою фактично прикриваються ТОВ «Х.» відповідно до ст. 166 Земельного кодексу України, не може включати в себе буріння пошукової свердловини, адже рекультивация порушених земель — це комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель.

5. Цільовим призначенням земельної ділянки з кадастровим номером ____ є ведення товарного сільськогосподарського виробництва, вона не призначена для здійснення промислової діяльності,

висловлюємо своє негативне ставлення до будь-якої діяльності з буріння пошукової свердловини на території, яка прилягає до нашого населеного пункту та може вплинути на якість нашого життя.

Усвідомлюючи свою відповідальність перед майбутніми поколіннями за збереження водних ресурсів та надр, що належать на праві спільної і неподільної власності кожному громадянину України, враховуючи наявні раніше прийняті рішення територіальної громади, вважаємо, що будь-яка можлива діяльність ТОВ «Х.» та її субпідрядників носить смертельну небезпеку для громадян.

З огляду на те, що відповідно до ст. 4 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах народовладдя, законності, поєднання місцевих та державних інтересів, підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів і посадових осіб, реалізуючи право членів територіальної громади вносити свої пропозиції з питань місцевого значення, які підлягають врахуванню органами місцевого самоврядування (ст. 8 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», —

ВИРІШИЛИ:

- не надавати згоди на буріння пошукової свердловини № 2 _____ в межах ліцензійної ділянки _____ площі на території _____ сільської ради _____ району _____ області ТОВ «Х.;
- заборонити буріння пошукової свердловини № 2 _____ в межах ліцензійної ділянки _____ площі на території _____ сільської ради _____ району _____ області ТОВ «Х.;
- заборонити будь-яку іншу діяльність ТОВ «Х.» та її субпідрядників на території _____ сільської ради.

ПІДПИСИ УЧАСНИКІВ ЗБОРІВ

№	П. І. Б.	«За»	«Проти»	«Утримався»

**План дій на завтра:
1) продовжити передплату!**

(057) 76-500-76

Актуальне запитання

? Чи передбачено для старости компенсацію за чергування у вихідні та святкові дні, а також за чергування поза межами робочого часу?

(Харківська обл.)

! Зазначимо, що Законом України від 07.06.2001 № 2493-III «Про службу в органах місцевого самоврядування» не встановлено жодних норм, правил чи порядку чергування у вихідні та святкові дні працівниками зазначених органів. Не передбачено й норм щодо надання їм компенсацій за такі чергування. Стаття 19 цього Закону визначає, що вирішення інших питань, пов'язаних із службою в органах місцевого самоврядування, забезпечується у порядку, передбаченому законом.

Тому звернемося до загальних норм, що регулюють трудові відносини. Досі є чинною постанова Секретаріату Всесоюзної Центральної Ради Професійних Спілок «Про чергування на підприємствах і в установах» від 02.04.1954 № 233 (далі — постанова ВЦРПС). Відповідно до цієї постанови чергування працівників після закінчення робочого часу можливе лише у разі настання виняткових випадків і лише за погодженням з профспілковим комітетом (якщо такий створено в установі). При цьому до чергувань у вихідні та святкові дні не можна допускати працівників частіше ніж один раз на місяць. Також не можна збільшувати кількість відпрацьованих годин у разі залучення до чергування після закінчення робочого часу. У такому випадку явка на роботу особи, що в цей день залучена до чергування ввечері, переноситься на більш пізній час, відповідно до кількості годин чергування.

Зауважимо, що тривалість чергування або роботи разом із чергуванням не може перевищувати встановленої для такої установи нормальної тривалості робочого часу.

Постановою ВЦРПС також врегульовано і порядок надання компенсації за роботу у вихідні та святкові дні. У ній зазначено: особі за чергування у такі дні надається компенсація у вигляді відгулів у найближчі 10 днів. Кількість наданих днів відгулів повинна дорівнювати кількості днів, відпрацьованих у вихідні.

Дана думка висвітлена й у листі Міністерства праці та соціальної політики України «Про чергування на підприємствах і в установах» від 02.04.2010 № 89/13/116-10. Як зазначає Мінсоцполітики, оскільки чергування у вихідний чи святковий день не підлягає

оплаті, а за нього надається відгул, то в таблиці обліку використання робочого часу години чергування не відображаються. Відмітимо й таке: якщо в наказі не було визначено день відпочинку працівника за роботу у вихідний чи святковий день, працівник не має права самовільно визначити інший день відпочинку. У п. 24 постанови Верховного Суду України від 06.11.1992 № 9 роз'яснюється, що самовільне використання відгулу надає право власникові на звільнення працівника за вчинення прогулу.

Також звертаємо увагу на те, що чергування у вихідні та святкові дні не слід плутати з таким поняттям, як робота у вихідні дні. Тому будьте уважними при ознайомленні з актом, в якому зазначено про те, що ви повинні бути на робочому місці у вихідний чи святковий день. В обґрунтування наведеного зазначимо, що робота у вихідний день відповідно до ст. 71 Кодексу законів про працю України (далі — КЗпП) заборонена. Щодо залучення окремих працівників до роботи у вихідні дні, то це допускається лише у виняткових випадках, передбачених ч. 2 ст. 71 КЗпП, зокрема: 1) для відвернення або ліквідації наслідків стихійного лиха, епідемій, епізоотій, виробничих аварій і негайного усунення їх наслідків; 2) для відвернення нещасних випадків, які ставлять або можуть поставити під загрозу життя чи нормальні життєві умови людей, загибелі або псування майна; 3) для виконання невідкладних, наперед не передбачених робіт, від негайного виконання яких залежить у подальшому нормальна робота підприємства, установи, організації в цілому або їх окремих підрозділів тощо.

При цьому залучення працівників до роботи у вихідні дні провадиться лише за письмовим наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу. Щодо компенсацій, установлених за роботу у вихідний день, то вони можуть бути різними. Відповідно до ст. 107 КЗпП вона може бути у вигляді надання іншого дня відпочинку за згодою керівника та працюючого або як оплата у грошовій формі.

Зверніть увагу, що п. 16 постанови Верховного Суду України від 24.12.1999 № 13 визначається, що за бажанням працівника, який працював у святковий або неробочий день, йому може бути надано інший день відпочинку за умови, що робота в цей день виконувалась понад установлену місячну норму робочого часу. Робота у вихідний день може компенсуватися, за згодою сторін, наданням іншого дня відпочинку або в грошовій формі у подвійному розмірі.

А. Мацюкін, головний редактор журналу «Держслужбовець»

Актуальне запитання

До моменту обрання на посаду старости особа протягом 2011 — 2014 років працювала у державній нотаріальній конторі на посаді консультанта. Чи можна цей період роботи консультантом зарахувати до стажу служби в органах місцевого самоврядування?

(Волинська обл.)

Відповідно до ст. 22 Закону України від 07.06.2001 № 2493-III «Про службу в органах місцевого самоврядування» (далі — Закон № 2493) до стажу служби в ОМС зараховується період роботи на посадах, на які поширюється дія цього Закону, а також на посадах і в органах, час роботи в яких зараховується до стажу державної служби. Отже, нормативно-правова та законодавча база щодо визначення стажу посадових осіб ОМС аналогічна із тією, що стосується держслужбовців.

Відповідаючи на це запитання, в першу чергу слід наголосити на тому, що відповідно до абз. 3 п. 2 Порядку обчислення стажу державної служби, затвердженого постановою КМУ від 03.05.94 р. № 283 (далі — Порядок), до стажу державної служби зараховується робота (служба) у тому числі і на посадах керівних працівників та **спеціалістів** в апараті органів прокуратури, судів, **нотаріату**, дипломатичної служби, митного контролю, внутрішніх справ, служби безпеки, розвідувальних органів, інших органів управління військових формувань, Держспецзв'язку, Адміністрації Держспецтрансслужби, державної податкової та контрольно-ревізійної служби, Держфінінспекції, її територіальних органів.

З наведеного робимо висновок: для того щоб стаж роботи у державній нотаріальній конторі був зарахований до стажу державної служби, потрібно обіймати посаду, яка віднесена до посади спеціаліста.

Тож постає запитання: чи є посада консультанта нотаріальної контори посадою спеціаліста? Для надання відповіді на це запитання проведемо аналіз норм, що стосуються діяльності державних нотаріальних контор взагалі та консультанта державної нотаріальної контори окремо.

Отже, відповідно до ст. 17 Закону України від 02.09.1993 № 3425-XII «Про нотаріат» (далі — Закон про нотаріат) встановлено правила організації роботи державних нотаріальних контор.

Згідно з ч. 1 ст. 17 державні нотаріальні контори створюються і ліквідуються Міністерством юстиції України. Відповідно до ч. 2 цієї статті штати держав-

них нотаріальних контор затверджуються Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі в межах установлені для державних нотаріальних контор штатної чисельності і фонду заробітної плати.

Згідно з ч. 3 ст. 17 Закону про нотаріат державна нотаріальна контора є юридичною особою, яка створюється та реєструється у встановленому законом порядку. Очолює державну нотаріальну контору завідувач, який призначається з числа осіб, котрі мають свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Що стосується оплати праці працівників державних нотаріальних контор, то посадові оклади працівників державної нотаріальної контори чітко регламентовані на законодавчому рівні. Так, у додатку до постанови КМУ від 11.09.2007 № 1123 «Про умови оплати праці працівників державних нотаріальних контор та державних нотаріальних архівів» (далі — постанова № 1123) наведено перелік посад працівників державної нотаріальної контори та державного нотаріального архіву із зазначенням їх посадових окладів.

Такими посадами є:

- завідувач державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву;
- заступник завідувача державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву;
- державний нотаріус;
- консультант;
- оператор комп'ютерного набору I категорії, діловод;
- оператор комп'ютерного набору II категорії, архіваріус.

Відповідно до затвердженої цією постановою схеми посадових окладів працівникам державних нотаріальних контор згідно з абз. «б» п.п. 1 п. 2 постанови № 1123 може бути встановлена надбавка за високі досягнення у праці або за виконання особливо важливої роботи таким працівникам державної нотаріальної контори, як завідувачі державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, їх заступники, державні нотаріуси, консультанти — у розмірі до 50 відсотків посадового окладу.

Відповідно до п. 4 постанови № 1123 завідувачам державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, їх заступникам, державним нотаріусам, консультантам потрібно виплачувати надбавку за вислугу років залежно від стажу роботи у сфері нотаріальної діяльності, її організації та контролю у таких розмірах: понад 3 роки — 10, понад 5 років — 15, понад 10 років — 20, понад 15 років — 25, понад 20 років — 30,

понад 25 років — 40 відсотків посадового окладу. Тоді як іншим працівникам державних нотаріальних контор виплата зазначеної надбавки не передбачена.

Аналізуючи зазначені норми формування заробітної плати працівників державних нотаріальних контор, можна зробити висновок, що оплата праці консультантів державних нотаріальних контор порівняна до оплати праці осіб, що обіймають керівні посади державних нотаріальних контор та державних нотаріусів. Це, на думку редакції, підтверджує той факт, що посада консультанта державної нотаріальної контори є посадою спеціаліста, а не службовця.

Не менш важливим у вирішенні запитання, поставленого у запитанні, є і той факт, що відповідно до ст. 20 Закону про нотаріат державні нотаріальні контори утримуються за рахунок державного бюджету.

Звернемо увагу на те, що порядок нарахування заробітної плати консультанту державної нотаріальної контори дуже схожий на порядок нарахування заробітної плати державним службовцям за минулим Законом.

Частина 8 ст. 33 Закону України «Про державну службу» від 16.12.1993 № 3723-XII (далі — Закон про державну службу) джерелом формування фонду оплати праці державних службовців визначає Державний бюджет України та інші джерела, визначені для цієї мети положеннями про органи державної виконавчої влади, затвердженими указами Президента України та постановами Кабінету Міністрів України. Відповідно до ч. 2 ст. 33 Закону про державну службу заробітна плата державних службовців теж складається з посадових окладів, премій, доплати за ранги, надбавки за вислугу років на державній службі та інших надбавок.

Але схожість у нарахуванні заробітної плати державним службовцям та деяким працівникам державних нотаріальних контор — це не єдиний аргумент на користь особи, що звернулася з листом.

Щодо визначення терміна «спеціаліст». У нечинному Законі України від 17.01.2002 № 2984-III «Про вищу освіту», зокрема у п. 3 ст. 8, визначалося: «...спеціаліст — освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності...».

Прикінцеві та перехідні положення Закону України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту» визначають, що вища освіта за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста (повна вища освіта) після набрання чинності цим Законом порівнюється до вищої освіти ступеня магістра.

Відповідно до п. 2.4 Довідника типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад держав-

них службовців, затвердженого наказом Національного агентства України з питань державної служби від 13.09.2011 р. № 11 (далі — Довідник), зазначено, що кожна професійно-кваліфікаційна характеристика посади державного службовця складається з таких розділів: «Завдання, обов'язки та повноваження», «Має право», «Повинен знати», «Кваліфікаційні вимоги».

У розділі «Завдання, обов'язки та повноваження» наведено типові професійні завдання, обов'язки та повноваження для певної посади або для групи посад, подібних за професійними ознаками.

У розділі «Має право» окреслене коло прав та повноважень державного службовця, необхідних для виконання покладених на нього завдань та обов'язків.

У розділі «Повинен знати» наводяться основні вимоги до спеціальних знань, необхідних державним службовцям для виконання відповідних типових завдань та обов'язків, а також знань законодавчих актів, положень, інструкцій та інших нормативних документів, методів і засобів, які працівник повинен застосовувати під час виконання посадових обов'язків.

У розділі «Кваліфікаційні вимоги» визначено відповідно до певної посади або групи посад вимоги до освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня державного службовця та вимоги до післядипломної підготовки, необхідні для виконання покладених на нього завдань та обов'язків, мінімальні вимоги до стажу державної служби, або загального стажу роботи, або стажу наукової (науково-педагогічної) роботи.

На жаль, на адресу редакції запитувач не надіслав посадову інструкцію консультанта державної нотаріальної контори, але якщо у ній зазначено про майже усі ті кваліфікаційні вимоги, що перелічені у Довіднику, то це буде свідчити про те, що посада консультанта державної нотаріальної контори підпадає під визначення посади спеціаліста.

Тож, на думку редакції, час перебування на посаді консультанта державної нотаріальної контори можна зарахувати до стажу державної служби на підставі абз. 3 п. 2 Порядку.

Водночас нагадаємо, що обчислює стаж роботи посадової особи кадрова служба ОМС. Тому прийняття рішення щодо зарахування цього періоду є виключно компетенцією кадрової служби. Але у разі незгоди з прийнятим кадровою службою рішенням щодо обчислення стажу кожен державний службовець має право звернутися до суду із заявою про визнання дій такої особи незаконними.

А. Мацюкін, головний редактор журналу «Держслужбовець»

Брендування території: а до чого тут староста?

О. Ковшова, економіст-аналітик Видавничого будинку «Фактор»

Кажуть, староста — це не просто посадовець, а той, хто вболіває за свою територію та представляє її унікальність. Сучасний світ змушує нас звертати увагу не лише на товарні бренди, але й на територіальну конкуренцію. Люди асоціюють цікаві місця із певною назвою та «родзинками», які на ній розташовані. Це допомагає зробити територію привабливою та виводить її на рівень високої територіальної конкуренції, яка, у першу чергу, представляє собою ринок інвестицій та робочих місць, ринок туризму, а також місце для постійного проживання людей, і у першу чергу молоді. Остання виявляє бажання залишитись та працювати на ній все життя. Саме з цих причин на бренд та імідж території старості варто звернути не лише свою увагу, а й увагу мешканців та місцевої влади.

Про брендування території (старостинського округу)

Територіальний брендинг належить до одного з інструментів соціально-економічного розвитку територій. За допомогою «бренду» тієї чи іншої території можна розвивати туристичний напрям, сформувати внутрішню та навіть регіональну розважальну індустрію, поринути у простір місцевих промислів та розвинути сферу послуг.

Варто сказати, що кожна територія (село, селище, місто, область, регіон) має свої унікальні місця або ознаки, які можна зробити привабливими. Якщо з якихось причин їх немає, їх можна створити штучним шляхом, тобто побудувати. За такими інгредієнтами громаду або певну територію (старостинський округ) можна швидко ідентифікувати, тобто впізнати. Наприклад, якась громада може славиться майстрами (наприклад, гончарне мистецтво), хтось — піснями чи танцюристами, а в якійсь здійснюють діяльність талановиті художники.

Старостинський округ також можна розглядати як територію, на якій можна запровадити брендування. Зробити це можна за участю старости. Це допоможе розвинути округ та створити додаткові переваги для за-

лучення інвесторів. До речі, деякі старости вже почали працювати над цим. Наприклад, питаннями брендування свого старостинського округу активно займається староста Червонодівровського старостинського округу Глибочької ОТГ Чернівецької області, Волоського старостинського округу Новоолександрівської громади, а також старости Петриківської ОТГ Дніпропетровської області, Устилузької ОТГ Волинської області.

Отже, перш ніж це робити, старості треба розібратись із тим, що таке брендування території.

Так, процес брендингу умовно розділяють на такі етапи:

- позиціонування території — як громада себе бачить та як хоче, щоб її бачили (сприймали) інші;
- власне брендинг — визначення предметів брендування, цільової аудиторії;
- просування бренду, який може здійснювати місцева влада, бізнес і населення, у тому числі й староста, незалежно від того, хто саме спочатку був ініціатором брендингу території (Як варіант, мешканці старостинського округу можуть й самі звернутись до старости по допомогу щодо брендування).

Також старості доцільно знати про **основні помилки брендування території**:

<p>брендинг і є атрибутом бренду</p>	<p>не можна плутати бренд із логотипом. Брендинг території — це створення індивідуального образу тієї чи іншої території. Це певне враження про місце в уяві туристів, інвесторів або жителів тощо, це своєрідний ярлик, який асоціюється у людей з певним регіоном і визначає його становище на ринку, тобто рейтинг серед інших. Логотип — графічний або текстовий символ, який представляє якийсь конкретний суб'єкт або об'єкт, наприклад — компанію, організацію, приватну особу або продукт, у тому числі територію. Предметами брендування території можуть бути, наприклад, земельні чи лісові ресурси, інші географічні особливості розташування. Логотип — це малюнок, який демонструє предмет бренду та може досягатись відповідним шрифтом, колористичним вирішенням, словом-образом або літерою-образом тощо</p>
--------------------------------------	---

бренд для всіх	відсутність чіткої теоретичної та стратегічної бази приводить до того, що бренд втрачає свою аудиторію. Бренд здатен існувати тільки в просторі «продукт-споживач». Інтереси різних груп споживачів можуть бути один одному протилежні. Відтак перш ніж переходити до брендування, необхідно визначити стратегію та місію брендування
стратегія бренду — це формування іміджевої ознаки	брендинг повинен бути основою інфраструктурних змін. Абстрактний імідж без жодних зрушень не зможе стати запорукою гарного іміджу території. До речі, цілеспрямоване формування іміджу території з часом може трансформуватись у бренд. Імідж є найважливішою складовою успіху та конкурентоспроможності території, а також фактором її сталого розвитку
постійне очікування допомоги інвесторів	над удосконаленням брендингу повинна працювати саме громада, інвестори здатні лише профінансувати її ідеї, не переймаючись їх внутрішнім складом

Ідеї брендування для старостинського округу

В сучасних українських реаліях брендування території (старостинського округу) тісно пов'язується із туризмом. Це інструмент, що може стати початком комплексного розвитку території (старостинського округу) й громади. Спочатку історичні споруди чи унікальні об'єкти приваблюють туристів, а вже далі попит випереджає пропозицію й виникає глобальна потреба у розвитку інфраструктури. У результаті староста має розуміти, що саме це й збільшує зацікавленість у розвитку місцевості (старостинського округу), залучає інвестиції і покращує імідж території (старостинського округу) взагалі.

Відтак важливо розуміти, ким є турист і яке значення він має для кожного мешканця території. До громади на обговореннях староста має доносити просту істину: кошти від туризму опиняються не лише в кишені тих, хто надає послуги з харчування або проживання, ці кошти здатні переходити в інші сфери: транспорт, інфраструктуру розваг та туризму, а також у податки. Останні потрапляють до бюджету, а відтак громада отримує можливість профінансувати нові напрями за рахунок місцевого бюджету, що повторює це ж саме коло.

Староста має почати будувати якісну комунікацію між представниками влади, громади та бізнесу, щоб показати, які переваги розвитку старостинського округу відкриваються для них самих через брендування. Звичайно, наразі для більшості старостинських округів типова ситуація, коли територія має важливу історичну спадщину чи туристичні об'єкти, які дійсно здатні привертати увагу потенційного туриста, але у той же час до них неможливо зручно доїхати. Однак розвиток інфраструктури — процес комплексний, він стосується не лише туристичної галузі, а тому особливо вимагає досконалої взаємодії різних суб'єктів на ринку.

Увага! Відсутність брендування призводить до того, що територія одразу втрачає головний елемент туристич-

ного розвитку. Зокрема, серед успішних прикладів територіального бренду можна виділити Львів. Погодьтеся, що львівська кава змушує їхати до цього міста майже кожного українця. А чим привабливий ваш старостинський округ?

До речі, наприкінці 2018 року у Львові міська рада провела презентацію робіт учасників конкурсу на найкраще брендування громадського транспорту. Зауважимо, що подібні конкурси дають змогу виявити предмети бренду, адже спілкування відбувається на рівні «громада-громада». Тобто мешканці самі запропонують готові предмети, які вони вже тривалий час сприймають як бренд. Тож староста може виступити ініціатором такого конкурсу на території старостинського округу перед місцевою владою.

Як приклад закордонного досвіду з брендування можна розглядати Польщу. Кожне польське місто активно використовує брендинг у промоції. Неодмінні індивідуальні атрибути виділяють польські міста, показують їх унікальність та креатив.

В Угорщині за основу для створення бренду взяли різноманітні фестивальні події та свята, що є досить видовищними подіями.

Увага! У той же час якщо старостам звернути увагу на досвід інших європейських країн, популярними є міста особистостей, зокрема Шекспіра, Моцарта, Ван Гога, Андерсена. Особливу увагу туристів привертають безліч «гастрономічних» міст: сирних, кавових, помідорних, шоколадних та інших. Також як предмет бренду існують навіть іграшкові міста, зокрема, Париж, який одночасно є містом закоханих.

До речі, для старост досить цікавим для вивчення є досвід американців, які не маючи багатовікової історії та великих архітектурно-історичних надбань, створюють великі туристичні центри. Такі центри є предметом брендингу.

Наостанок додамо, що сучасний турист завжди планує свою подорож за допомогою Інтернету, тому наявність бренду у певного села чи селища сприяє його популяризації. А відтак старости мають подумати над брендингом свого старостинського округу.

Староста та ОСН: хазяйнуємо там, де живемо! (частина 4)

А. Мацокін, головний редактор журналу «Держслужбовець»

У попередніх номерах газети «Радник старости»¹ ми розглядали питання щодо сприяння старостою створенню та подальшій роботі органів самоорганізації населення² і вже встигли розібратися в питаннях здійснення власних повноважень ОСН, передбачених пп. 1 — 10 ч. 1 ст. 14 Закону України від 11.07.2001 № 2625-III «Про органи самоорганізації населення»³. У цій статті завершуємо огляд цих повноважень.

Власні повноваження ОСН

Отже, продовжимо наш огляд з такого повноваження, як...

11. Розглядати звернення громадян, вести прийом громадян.

Роль та місце старости у процесі врахування органами місцевого самоврядування інтересів мешканців конкретних населених пунктів важко переоцінити. Як, власне, важко переоцінити і роль старости у представленні таких інтересів у виконавчому комітеті тієї ж, наприклад, селищної ради.

Однією з форм взаємодії старости з мешканцями у цьому процесі є робота із зверненнями громадян і ведення особистого прийому.

У цій роботі на допомогу старости може прийти ОСН.

Зауважте, що Закон № 2625 не визначає, яким саме чином ОСН може реалізувати це повноваження, тому ми звернемося до профільного Закону України від 02.10.1996 № 393/96-ВР «Про звернення громадян»⁴.

Цей Закон регулює питання реалізації громадянами України права вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів. Крім іншого, цей законодавчий акт забезпечує громадянам України можливості для участі

в управлінні державними і громадськими справами, для впливу на поліпшення роботи органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, для відстоювання своїх прав і законних інтересів та відновлення їх у разі порушення.

Розгляд звернень.

Відповідно до ст. 1 Закону № 393 громадяни України мають право звернутися, зокрема, до органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій **незалежно від форм власності**, із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення.

Нагадаємо, що ст. 2 Закону № 2625 визначає ОСН, як представницькі органи, що створюються жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення завдань, передбачених цим Законом.

Увага! Стаття 11 Закону № 393 визначає певні нюанси щодо розгляду звернень об'єднаннями громадян. Відповідно до цієї статті одержані об'єднаннями громадян **звернення із зауваженнями і пропозиціями щодо їх діяльності розглядаються цими об'єднаннями та їх органами відповідно до статутів об'єднань, а заяви і скарги на ущемлення чи порушення ними прав громадян — згідно з цим Законом.**

Цитата

Під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги.

¹ Див. «Радник старости» відповідно за червень 2018 р., № 2, с. 38; вересень 2018 р., № 3, с. 37 та за грудень 2018 р., № 4, с. 30.

² Далі за текстом — ОСН.

³ Далі за текстом — Закон № 2625.

⁴ Далі за текстом — Закон № 393.

Пропозиція (зауваження) — звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

Заява (клопотання) — звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання — письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо.

Скарга — звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

На що, на нашу думку, слід звернути увагу при роботі старости з ОСН в питаннях розгляду звернень громадян?

1. На строки розгляду, бо вони чітко прописані в Законі № 393.

Отже, звернення розглядаються і вирішуються у термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, — невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання.

Якщо в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації або його заступник встановлюють необхідний термін для його розгляду, про

що повідомляється особі, яка подала звернення. При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати сорока п'яти днів.

Звернення громадян, які мають установлені законодавством пільги, розглядаються у першочерговому порядку.

2. На обов'язки, встановлені Законом № 393, щодо розгляду заяв чи скарг.

Відповідно до Закону органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, об'єднання громадян у межах своїх повноважень, зокрема, зобов'язані:

1	об'єктивно, всебічно і вчасно перевіряти заяви чи скарги
2	у разі прийняття рішення про обмеження доступу громадянина до відповідної інформації при розгляді заяви чи скарги скласти про це мотивовану постанову
3	на прохання громадянина запрошувати його на засідання відповідного органу, що розглядає його заяву чи скаргу
4	забезпечувати поновлення порушених прав, реальне виконання прийнятих у зв'язку з заявою чи скаргою рішень
5	письмово повідомляти громадянина про результати перевірки заяви чи скарги і суть прийнятого рішення
6	роз'яснити порядок оскарження прийнятого за зверненням рішення
7	не допускати безпідставної передачі розгляду заяв чи скарг іншим органам
8	особисто організовувати та перевіряти стан розгляду заяв чи скарг громадян, вживати заходів до усунення причин, що їх породжують, систематично аналізувати та інформувати населення про хід цієї роботи

3. Якщо питання, порушені в одержаному зверненні, не входять до повноважень отримувачів, звернення в термін не більше п'яти днів пересила-

ється за належністю відповідному органу чи посадовій особі, про що повідомляється громадянину, який подав звернення.

Важливо

Органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, об'єднання громадян, посадові особи розглядають звернення громадян, не стягуючи плати!

Особистий прийом громадян.

Щодо особистого прийому громадян, то старости можуть звернути увагу ОСН на те, що ст. 22 Закону № 393 визначає, що керівники та інші посадові особи органів місцевого самоврядування, підприємств, уста-

нов, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян **зобов'язані проводити особистий прийом громадян.**

Згадаємо основні нюанси проведення особистого прийому.

1	Прийом має проводитися регулярно у встановлені дні та години, у зручний для громадян час, за місцем їх роботи і проживання
2	Графіки прийому доводяться до відома громадян
3	Порядок прийому громадян в органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, об'єднаннях громадян визначається їх керівниками
4	Усі звернення громадян на особистому прийомі реєструються. Якщо вирішити порушені в усному зверненні питання безпосередньо на особистому прийомі неможливо, воно розглядається у тому ж порядку, що й письмове звернення. Про результати розгляду громадянину повідомляється письмово або усно, за бажанням громадянина

Зверніть увагу, що відповідно до Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян,

на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації, затвердженій постановою КМУ від 14.04.1997 № 348:

Довідка

Діловодство за пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями) і скаргами громадян в органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності ведеться окремо від інших видів діловодства і покладається на спеціально призначених для цього посадових осіб.

Журнальна форма реєстрації пропозицій, заяв і скарг та обліку особистого прийому громадян допускається в організаціях з річним обсягом надходження до 600 пропозицій, заяв та скарг і такою ж кількістю звернень громадян на особистому прийомі.

Особисту відповідальність за стан діловодства за зверненнями громадян несуть керівники організацій.

Тепер перейдемо до наступного власного повноваження ОСН, а саме...

12. Вести облік громадян за віком, місцем роботи чи навчання, які мешкають у межах території діяльності органу самоорганізації населення.

Це повноваження, яке «розшифрувати нам не вдалося». Для чого вести ОСН таку базу даних (зокрема, персональних), Закон № 2625 не визначає. Скоріше за все, такий облік з урахуванням вимог За-

кону України від 01.06.2010 № 2297-VI «Про захист персональних даних» може здійснюватися в рамках ведення статутної діяльності ОСН на визначеній території.

Рухаємося далі та поговоримо про таке повноваження, як...

13. Сприяти депутатам відповідних місцевих рад в організації їх зустрічей з виборцями, прийомі громадян і проведенні іншої роботи у виборчих округах.

Профільний Закон України від 11.07.2002 № 93-IV

«Про статус депутатів місцевих рад»⁵ визначає, що депутат, зокрема, сільської, селищної ради є представником інтересів територіальної громади села, селища.

Депутат місцевої ради як представник інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого округу зобов'язаний виражати і захищати інтереси відповідної

територіальної громади та її частини — виборців свого виборчого округу, виконувати їх доручення в межах своїх повноважень, наданих законом, брати активну участь у здійсненні місцевого самоврядування.

Нагадаємо, що відповідно до норм Закону № 2625 основними завданнями ОСН є:

1	створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України
2	задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння у наданні їм відповідних послуг
3	участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм

Отже, як бачимо, депутат місцевої ради, староста і ОСН по факту є представниками інтересів певної територіальної громади, тож і взаємодіяти вони повинні в

інтересах цієї громади.

У виборчому окрузі відповідно до ст. 10 Закону № 93 депутат місцевої ради зобов'язаний, зокрема:

1	підтримувати зв'язок з виборцями, відповідною територіальною громадою, трудовими колективами і громадськими організаціями, які висунули його кандидатом у депутати місцевої ради, а також колективами інших підприємств, установ, організацій, незалежно від форми власності, органами місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади, розташованими на відповідній території
2	не рідше одного разу на півріччя інформувати виборців про роботу місцевої ради та її органів, про виконання планів і програм економічного і соціального розвитку, інших місцевих програм, місцевого бюджету, рішень ради і доручень виборців
3	брати участь у громадських слуханнях з питань, що стосуються його виборчого округу, в організації виконання рішень ради та її органів, доручень виборців, у масових заходах, що проводяться органами місцевого самоврядування на території громади або виборчого округу
4	визначити і оприлюднити дні, години та місце прийому виборців, інших громадян; вести регулярний, не рідше одного разу на місяць, прийом виборців, розглядати пропозиції, звернення, заяви і скарги членів територіальної громади, вживати заходів щодо забезпечення їх оперативного вирішення

Частина 4 ст. 12 Закону № 93 передбачає, що органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації державної і комунальної форм власності, їх посадові особи зобов'язані сприяти депутатові місцевої ради в організації прийому громадян, розгляді їх пропозицій, заяв, скарг, у створенні інших необхідних для його депутатської діяльності умов.

Частина 5 ст. 16 згаданого законодавчого акта конкретизує обов'язок органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій державної і комунальної форм власності сприяти депутатам місцевих рад в організації їх звітів (зустрічей) перед (з) виборцями. Відповідно до цієї частини зазначені органи, органі-

зації зобов'язані у разі необхідності надати приміщення, інформаційні та інші довідкові матеріали, необхідні депутату місцевої ради, а також на прохання депутата мають здійснювати інші заходи, пов'язані з проведенням його звіту (зустрічі) перед (з) виборцями, у тому числі сприяти оповіщенню виборців про час і місце його (її) проведення.

Тож, як бачимо, ОСН і старости не тільки можуть співпрацювати з депутатами задля представлення інтересів мешканців певної території, а й можуть надавати свої приміщення, інформаційні стенди, здійснювати інші заходи щодо висвітлення депутатської діяльності і сприяння їх роботі з виборцями.

⁵ Далі за текстом — Закон № 93.

Ну і врешті-решт декілька слів про таке повноваження, як...

14. Інформувати громадян про діяльність ОСН, організувати обговорення проектів його рішень з найважливіших питань.

Зазначене повноваження, на наш погляд, не потре-

бує широкого роз'яснення, оскільки воно стосується усієї діяльності ОСН, як органу, що обирається жителями певної території і покликаний вирішувати питання місцевого значення. Водночас пропонуємо зупинитися на декількох важливих моментах, які старости мають врахувати у своїй роботі з ОСН.

Момент 1. Стосується звітності ОСН.

 Важливо

Орган самоорганізації населення не рідше одного разу на рік звітує про свою діяльність на зборах (конференції) жителів за місцем проживання.

Громадяни, які проживають на території дії органу самоорганізації населення, мають право знайомитися з його рішеннями, а також отримувати засвідчені секретарем цього органу копії рішень, прийнятих органом самоорганізації населення.

Момент 2. Закон не визначає, в який спосіб громадяни, які проживають на території дії ОСН, мають право знайомитися з його рішеннями. На нашу думку, будь-які способи (у рамках спроможності ОСН), зручні для отримання громадянами такої інформації, будуть доречні.

Підіб'ємо підсумок

Ми закінчили огляд власних повноважень ОСН, передбачених пунктами 1 — 14 ч. 1 ст. 14 Закону № 2625. Старости, як представнику інтересів жителів відповідного села, селища, на нашу думку, необхідно звертати увагу ОСН на те, що:

1	Організація та діяльність ОСН ґрунтуються, зокрема, на принципах: — законності, — гласності, — територіальності, — підзвітності, — підконтрольності, — відповідальності перед жителями, які обрали такий ОСН
2	Контроль за фінансовою діяльністю ОСН у межах своїх повноважень здійснюють: — рада та її виконавчі органи; — виконавчий комітет, який здійснив реєстрацію органу самоорганізації населення; — збори (конференція) жителів за місцем проживання
3	Повноваження органу самоорганізації населення можуть бути достроково припинені у разі: — невиконання рішення відповідної ради, її виконавчого комітету; — невиконання рішень зборів (конференції) жителів за місцем проживання або невиконання своїх повноважень; — саморозпуску — за рішенням зборів (конференції) жителів за місцем проживання

І наостанок... Ще раз підкреслимо: старости у роботі з мешканцями мають використовувати потенціал ОСН, бо фактично усі розглянуті повноваження ОСН стануть у пригоді старості при здійсненні ним своїх повноважень у старостинському окрузі.

Робота старости з молоддю: попередження булінгу

М. Ковтун, шеф-редактор бюлетеня «Вісник НААУ», адвокат, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доцент, к. ю. н.

Активізація останнім часом таких негативних явищ серед учнівської молоді, як булінг, мобінг, насильство, кібертретирування, секстинг тощо, не може не викликати стурбованості. Одним із завдань старости є в тому числі таке, як проведення профілактичної роботи серед дітей та молоді, їх батьків, учителів, з метою створення безпечної взаємодії у навчально-виховному процесі, а також захисту дітей від насильства та зловживань з боку однолітків і дорослих. У цій статті ми зосередимо увагу на явищі булінгу (цькування), що набуло особливого поширення серед підлітків та виражається у психологічному тиску, жорсткому поведінні, фізичному насильстві, агресії, інших діях, вчинених з метою викликати страх, тривогу, підпорядкувати особу своїм інтересам. Воно вкрай негативно позначається на психічному здоров'ї дитини, яка піддається булінгу. Цькуванню з боку підлітків у закладах освіти можуть піддаватися не лише однолітки, а й дорослі — викладачі, технічні працівники та інший персонал. Завдання старости — роз'яснити шкільній громаді, які діяння вважаються булінгом, яка відповідальність за це передбачається законодавством та як можна допомогти особі, яка стала жертвою булінгу.

Що таке булінг?

За даними останніх опитувань, майже чверть українських школярів вважають себе жертвами булінгу, а близько 40 % із тих дітей, що зіткнулися з випадками булінгу, ніколи не розповідають про це своїм батькам. При цьому 44 % із тих, хто спостерігав, як знущаються над їхніми однолітками, не реагували на такі факти через страх піддатися аналогічному знущанню¹. Найчас-

тіше діти піддаються цькуванню з боку однолітків за свій зовнішній вигляд, переконання, поведінку, пов'язану з особливостями виховання, а також через різні життєві обставини (неблагополуччя у родині, виховання дитини без батька (матері) тощо).

19 січня 2019 року набув чинності Закон України від 18.12.2018 № 2657 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».

Цитата

Булінг (цькування) — це діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

(ч. 1 ст. 173⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення², п. 3¹ ч. 1 ст. 1 Закону України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту»³)

¹ Див. Пояснювальну записку до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64402.

² Далі за текстом — КпАП.

³ Далі за текстом — Закон про освіту.

Крім того, вказаною нормою Закону про освіту визначаються **типові ознаки булінгу (цькування), якими є:**

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін — кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Староста має роз'яснити, що особа, яка вчинила «булінг», може бути притягнута до адміністративної відповідальності за сам факт вчинення протиправного діяння без необхідності встановлення шкідливих наслідків. Правопорушення, визначене у ч. 1 ст. 173⁴ КпАП, має формальний склад.

Кого можна притягнути до відповідальності

Норма КпАП	Діяння	Суб'єкт відповідальності	Санкція
ч. 1 ст. 173-4	Булінг (цькування)	особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку	штраф від 850 до 1700 грн. або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин
ч. 2 ст. 173 ⁴	Булінг, вчинений групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення	особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку	штраф від 1700 до 3400 грн. або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин
ч. 3 ст. 173 ⁴	Булінг, вчинений малолітніми або неповнолітніми особами віком від 14 до 16 років	батьки або особи, які їх замінюють	штраф від 850 до 1700 грн. або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин
ч. 4 ст. 173 ⁴	Булінг, вчинений групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, вчинений малолітньою або неповнолітньою особою віком від 14 до 16 років	батьки або особи, які їх замінюють	штраф від 1700 до 3400 грн. або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин
ч. 5 ст. 173 ⁴	Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу	керівник закладу освіти	штраф від 850 до 1700 грн. або виправні роботи на строк до 1 місяця з відрахуванням до 20 % заробітку

Особливості провадження в справах щодо булінгу

Для осіб, що стикнулися з булінгом, важливим буде розумітися на основах провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Так, **протокол про адміністративне правопорушення** за булінг складається уповноваженою на те **посадовою особою органів внутрішніх справ (Національної поліції)** згідно з ч. 1 ст. 255

КпАП та у порядку, що передбачений главою 19 КпАП.

Адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173⁴ КпАП, **підвідомчі районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судам (суддям)** (ст. 221 КпАП).

Оскаржити постанову у справі про адміністративне правопорушення можна **до апеляційного суду** у порядку ст. 294 КпАП. Нагадую, що постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, **є остаточною й оскарженню не підлягає**.

Особливості відповідальності неповнолітньої особи

Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку (ст. 12 КпАП).

Однак до осіб віком від 16 до 18 років, зважаючи, що

такі особи ще не досягли повноліття, КпАП передбачені особливі умови притягнення до адміністративної відповідальності.

Так, відповідно до ст. 13 КпАП до осіб віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються **заходи впливу**, передбачені ст. 24¹ цього Кодексу. Йдеться про такі заходи, як:

1	зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого
2	попередження
3	догана або сувора догана
4	передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання

Однак у разі вчинення цими особами адміністративних правопорушень, що передбачені ч. 2 ст. 13 КпАП, **серед яких є і ст. 173⁴ КпАП**, вони підлягають адміністративній відповідальності **на загальних підставах**.

Але треба пам'ятати, що з урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб можуть бути застосовані заходи впливу, перелічені вище. Рішення про застосування адміністративного стягнення (це може бути штраф чи громадські роботи) або заміну його на захід впливу з переліку ст. 24¹ приймає суд при розгляді справи про адміністративне правопорушення, спираючись на обставини справи, характеристики правопорушника та власні внутрішні переконання.

Що стосується застосування стягнень, то порядок виконання постанови про накладення штрафу врегульовано главою 27 КпАП. Якщо неповнолітня особа має самостійний заробіток (наприклад, стипендія, гонорари тощо), то **штраф стягується безпосередньо з правопорушника**.

Але у більшості випадків неповнолітня особа не має заробітку та знаходиться на утриманні батьків чи осіб, що їх замінюють. У такому разі **штраф стягується саме з цих осіб** (ч. 2 ст. 307 КпАП).

Порядок виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді громадських робіт врегульований главою 30-А КпАП та здійснюється шляхом залучення порушників до суспільно корисної праці, види якої визначаються органами місцевого самоврядування. Це стягнення може бути застосовано і до непо-

внолітнього, лише з тією особливістю, що це стягнення ними виконується **по дві години на день** у вільний від навчання час (ч. 2 ст. 321² КпАП).

Особливості відповідальності батьків або осіб, які їх замінюють

Звертаю увагу, що у разі притягнення батьків або осіб, які їх замінюють, до відповідальності за ч. 3 чи 4 ст. 173⁴ за булінг, відповідальність за нормою ч. 3 ст. 184 КпАП «Вчинення неповнолітніми віком від 14 до 16 років правопорушення, відповідальність за яке передбачено цим Кодексом» **не застосовується**.

У цьому випадку застосовується принцип, що особа не може бути притягнута до відповідальності двічі за одне й те саме правопорушення.

Яка роль закладу освіти в боротьбі з булінгом?

Староста також має роз'яснити молоді та їх батькам, яку роль відіграє заклад освіти у боротьбі з цим правопорушенням.

Засновник закладу освіти або уповноважена ним особа відповідно до абз. 9 ч. 2 ст. 25 Закону про освіту:

здійснює контроль за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти

розглядає скарги про відмову у реагуванні на випадки булінгу (цькування)

за заявами здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та приймає рішення за результатами розгляду таких скарг

сприяє створенню безпечного освітнього середовища в закладі освіти та вживає заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або постраждали від булінгу

Відповідно до ч. 3 ст. 26 Закону про освіту **на керівника закладу освіти** в межах наданих йому повноважень покладено низку обов'язків щодо попередження та усунення проявів булінгу в відповідному закладі освіти.

Так, **керівник закладу освіти відтепер має забезпечувати створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування)**, у тому числі:

з урахуванням пропозицій територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, головного органу у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику, служб у справах дітей та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді **розробляє, затверджує та оприлюднює план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти**

розглядає заяви про випадки булінгу (цькування) здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видає рішення про проведення розслідування

скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) для прийняття рішення за результатами проведеного розслідування та вживає відповідних заходів реагування

забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування)

повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти

Звертаю увагу, що невиконання цього обов'язку є підставою для притягнення керівника закладу освіти до адміністративної відповідальності за ч. 5 ст. 173⁴ КпАП (штраф від 850 до 1700 грн. або виправні роботи на строк до 1 місяця з відрахуванням до 20 % заробітку)

Що робити, коли стикаєшся з булінгом? **Найпоширенішими формами булінгу є:**

словесні образи, глузування, обзивання, погрози

образливі жести або дії, наприклад, плювки

залякування за допомогою слів, загрозливих інтонацій, щоб змусити жертву щось зробити чи не зробити

ігнорування, відмова від спілкування, виключення із гри, бойкот

вимагання грошей, їжі, речей, умисного пошкодження особистого майна жертви

фізичне насилля (удари, щипки, штовхання, підніжки, викручування рук, будь-які інші дії, які заподіюють біль і навіть тілесні ушкодження)

приниження за допомогою мобільних телефонів та Інтернету (смс-повідомлення, електронні листи, образливі репліки і коментарі у чатах тощо), поширення чуток і пліток

Староста має роз'яснити молоді, що не потрібно терпіти такі дії однолітків і що останні вчинюють діяння, що карається законом. Для отримання допомоги вони, у першу чергу, мають усе розповісти батькам. Також вони

можуть звернутися до вчителів та керівництва закладу освіти або зателефонувати на гарячу телефонну лінію, де їм кваліфіковані консультанти-психологи підкажуть, як бути в тій чи іншій ситуації.

Важливо

Національна гаряча дитяча телефонна лінія: тел. 116-111 (цілодобово) або 0 800 500 225 (з 12:00 до 16:00).
 Гаряча телефонна лінія щодо булінгу у службі розшуку дітей всеукраїнської громадської організації «Магнолія»: тел. 116 000 (з мобільного безкоштовно)

Також староста може надати низку порад і батькам. Якщо батьки або особи, які їх замінюють, з'ясували, що якісь дії з вищеперелічених застосовувалися до їх дитини, потрібно бити на спалах. Однак коли справа стосується власної дитини — на перший план, як правило виходять, емоції. Тому для «тверезого» оцінювання

ситуації та застосування юридично виважених заходів доречно звернутися за допомогою до адвоката.

Але спираючись на норми Закону про освіту, можна спробувати самостійно врегулювати ситуацію. У такому разі юридично правильним буде такий **алгоритм дій**:

1	Подання заяви про випадок булінгу керівнику закладу освіти, який має прийняти рішення про проведення розслідування	
2	Проведення засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування), під час якого буде прийматися рішення за результатами проведеного розслідування та вживання відповідних заходів реагування. Примітка. Для об'єктивного розгляду заяви та результатів розслідування доречним бути взяти участь у засіданні	
3	Застосування керівником закладу освіти заходів реагування. Такими заходами є надання соціальних та психолого-педагогічних послуг закладом освіти кривднику, постраждалій особі та свідкам булінгу та повідомлення уповноваженого підрозділу органу Національної поліції України та служби у справах дітей	
4	Далі залежно від розвитку подій:	
	а) якщо керівник закладу виконав свій обов'язок і звернувся до Національної поліції, необхідно прослідкувати за належним здійсненням провадження в справі про адміністративне правопорушення за відповідною частиною ст. 173 ⁴ КпАП та притягнення винних осіб до відповідальності. Особа, яка піддавалася булінгу, в провадженні має статус потерпілого та користується правами, що передбачені ст. 269 КпАП. Примітка. Потерпілим є особа, якій адміністративним правопорушенням заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду. Вона має право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, при розгляді справи користуватися правовою допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, оскаржувати постанову по справі про адміністративне правопорушення. Потерпілого може бути опитано як свідка відповідно до ст. 272 КпАП. Однак, зважаючи, що у більшості випадків потерпілим буде неповнолітня, її інтереси мають	б) якщо керівник закладу освіти не виконав свій обов'язок і не звернувся до Національної поліції та служби у справах дітей, а спробував спустити ситуацію з булінгом «на гальмах», батьки або адвокат, який представляє їх інтереси: — звертаються із заявою до служби у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти. Відповідно до Закону України від 24.01.1995 № 20/95-ВР «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» ⁴ вказані служби мають право проводити роботу серед дітей з метою запобігання правопорушенням; запрошувати для бесіди батьків або опікунів, піклувальників, посадових осіб до служби у справах дітей з метою з'ясування причин та умов, які призвели до порушення прав дітей, бездоглядності, вчинення правопорушень, вживати заходів щодо їх усунення; порушувати перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про притягнення до відповідальності згідно із законом фізичних та юридичних осіб, які допустили порушення прав, свобод і законних інтересів дітей тощо;

⁴ Далі за текстом — Закон про органи і служби у справах дітей.

<p>право представляти їх законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники) (ст. 270 КпАП). Інтереси потерпілого може представляти представник — адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.</p> <p>Законні представники та представники мають право знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; від імені особи, інтереси якої вони представляють, приносити скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу</p>	<p>— звертаються із заявою до Національної поліції з заявою про вчинення керівником закладу освіти адміністративного правопорушення за ч. 5 ст. 173⁴ КпАП;</p> <p>— звертаються до Національної поліції з заявою про вчинення адміністративного правопорушення за відповідною частиною ст. 173⁴ КпАП. Суб'єкт відповідальності визначається відповідно до віку кривдника (булера) — або безпосередньо кривдник, якщо це особа, що досягла 16-річного віку, або батьки (особи, що їх замінюють) кривдника, якщо дитина не досягла віку адміністративної відповідальності</p>
--	---

Крім того, згідно зі ст. 5 Закону про органи і служби у справах дітей **уповноважені підрозділи органів Національної поліції зобов'язані** проводити роботу щодо запобігання правопорушенням дітей; розглядати у межах своєї компетенції заяви і повідомлення про правопорушення, вчинені дітьми; виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми, вживати в межах своєї компетенції заходів до їх усунення; брати участь у правовому вихованні дітей; вести облік правопорушників, що не досягли 18 років, з метою проведення профілактичної роботи, інформувати відповідні служби у справах дітей стосовно цих дітей; викликати дітей, їх батьків (усиновителів) або опікунів (піклувальників), а також інших осіб у справах та інших матеріалах про правопорушення і у разі ухилення без поважних причин від явки за викликом — піддавати їх приводу; відвідувати правопорушників, що не досягли 18 років, за місцем їх проживання, навчання, роботи, проводити бесіди з ними, їх батьками (усиновителями) або опікунами (піклувальниками); складати протоколи про адміністративні правопорушення дітей, а також їх батьків (усиновителів) або опікунів (піклувальників), які не виконують обов'язків щодо виховання і нав-

чання дітей, інформувати відповідні служби у справах дітей тощо.

Більш детально повноваження уповноважених органів Національної поліції України конкретизуються в **Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України**, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 № 1044.

Окремо варто відзначити, що не підпадає під регулювання цього закону цюкування поза межами освітнього процесу. Йдеться про ситуацію, коли кривдник та потерпілий не пов'язані освітнім процесом, а їх «взаємовідносини» виникають у побутовій сфері, наприклад, подібна ситуація виникла під час прогулянки, відпочинку тощо. У такому випадку притягнути кривдника чи його батьків до адміністративної відповідальності за ст. 173⁴ КпАП не вдасться. У цій ситуації доцільно ставити питання про наявність у діях кривдника складу правопорушення, що передбачене ст. 173 КпАП «Дрібне хуліганство» (якщо правопорушник досяг 16-річного віку). До батьків кривдника можливе застосування ст. 184 КпАП «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей»:

<p>якщо протиправне діяння (правопорушення, відповідальність за яке передбачено КпАП) вчинене неповнолітньою особою віком від 14 до 16 років</p>	<p>батьків можна притягнути до відповідальності за ч. 3 ст. 184 КпАП</p>
<p>якщо протиправне діяння вчинене особою, що не досягла 14-річного віку</p>	<p>батьки будуть нести відповідальність за ч. 1 ст. 184 КпАП за «ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей»</p>

Староста & зелений туризм: чи є сенс організовувати?

О. Ковшова, економіст-аналітик Видавничого будинку «Фактор»

Розвиток туризму — один із пріоритетних напрямів розвитку громади, куди дійсно перспективно вкладати кошти. Українська природа щедро нагородила нас горами, озерами, річками та іншою красою, на яку люди ніколи не перестануть дивитись. Тобто привабливість наших природних багатств не згасає, а з ними відпочинок на природі стає актуальним. Однак наразі дуже багато по-справжньому гарних місць занедбано, й ніхто не поспішає створити з готового ресурсу додаткове джерело постійних надходжень до місцевого бюджету. Дехто вважає, що розвиток туризму в сучасних українських реаліях — справа, приречена на провал. Але це хибна думка. Деякі ОТГ на власному досвіді переконались у тому, що за туризмом майбутнє і не тільки в питанні надходження додаткових коштів для громади. Зелений туризм — це можливість створити не лише комфортні місця для відпочинку у своїй громаді, але й нові робочі місця завдяки розвитку підприємницької діяльності. Такий туризм дозволяє швидко залучити інвесторів. Про те, як саме старости можуть допомогти в організації зеленого туризму у старостинських округах, ми й поговоримо. Сподіваємось, що успішний туристичний досвід інших старост надихне і вас поділитися цьому питанню трохи уваги.

Що то таке, той зелений туризм?

Сучасний стан економічного розвитку країни потребує пошуку нових форм господарювання в сільській місцевості. Однією з таких форм може виступати саме зелений туризм, який можна розвивати, зокрема, за допомогою підприємницької діяльності. Для сільського населення це гарна можливість створити потужну інфраструктуру на території, де вони проживають. Саме тому зелений туризм і належить до одного з напрямів підприємницької ініціативи в ОТГ.

Додамо, що мешканці міст через щоденні зміни умов життя у мегаполісах стають більш ізольованими від природи.

У їх повсякденному житті зростає як психологічне напруження, так і кількість стресових ситуацій. Парки та сквери не можуть задовольнити потребу залишитись із природою сам на сам. Саме тому з'являється цілком природне бажання виїхати з міста, подалі від людей, бетонних стін, аби відпочити та розслабитись. Поступово люди перетворюються на туристів та вивчають дари природи: ліси та гори, береги річок та озер, розташованих поблизу сел та селищ.

Зелений туризм — це не лише збереження природи, але й відродження, збереження та розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини.

Зауважимо, що зелений туризм інколи називають сільським, аграрним або екологічним туризмом.

Важливо

Зелений туризм є популярним в Угорщині, Чехії, Великобританії, Німеччині та інших країнах. Розвиток сільського зеленого туризму в Україні підтримується завдяки дії міжнародних проектів та програм, зокрема Міжнародного фонду «Відродження», фонду «Євразія», Європейської федерації сільського зеленого туризму «Єврожітс» та інших.

Наразі в українському законодавстві відсутні спеціальні нормативно-правові акти, що регулюють розвиток зеленого туризму. Окремі аспекти діяльності сільського зеленого туризму можна знайти у законах України від 15.09.1995 № 324/95-ВР «Про туризм», від 15.05.2003 № 742-IV «Про особисте селянське господарство», від 07.02.1991 № 698-XII «Про підприємництво» (втратив чинність).

За визначенням багатьох фахівців, найбільш пріоритетними районами для розвитку сільського зеленого туризму в Україні є:

- західний регіон — Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Хмельницька області;
- південний регіон — АР Крим, Запорізька, Миколаївська, Херсонська області;
- центральний і північний регіони — Київська, Полтавська, Чернігівська області.

Якщо ви не потрапили до цього переліку, це не означає, що у вашій громаді нема чого подивитись і нема передумов для розвитку зеленого туризму.

В Україні одним із перших ініціаторів розвитку сільського туризму виступила громадська неприбуткова організація – Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні¹, з досвідом роботи якої можна ознайомитись за посиланням <https://www.greentour.com.ua/en>.

Метою її діяльності є популяризація відпочинку

в українському селі, сприяння розвитку сільської інфраструктури та самозайнятості сільського населення, збереження культурної спадщини та навколишнього середовища.

За двадцять років (працює з 1996 року) Спілка сприяла та лобювала прийняття рішень щодо розвитку та реалізувала проекти, зокрема:

— ввела у правове поле новий термін «**сільський зелений туризм**»;
— сприяла прийняттю ряду нормативно-законодавчих актів, указів Президента України, розпоряджень та постанов уряду, відомчих наказів щодо зеленого туризму

— для популяризації відпочинку у селі та надання порад власнику садиби з 1997 по 2014 рр. видавала науково-популярний журнал «Туризм сільський зелений»

— з 2003 по 2011 рр. щорічно проводила всеукраїнську виставку-ярмарок сільського туризму «Українське село запрошує»

— з метою збереження навколишнього середовища та підвищення якості послуг створила:

- у 2004 році програму екологічного маркування «Зелена садиба»;
- у 2008 році програму категоризації послуг «Українська гостинна садиба».

Примітка. Завдяки Спілці був сформуований інститут експертів-консультантів, а на 01.01.2016 — за програмою «УГС» мережа категоризованих садиб — 175 садиб з 21 області, за програмою «Зелена садиба» — 49 садиб із 7 областей.

— з 2009 року успішно працює Школа сільського зеленого туризму (<https://school.tourinform.org.ua/>) при Національному університеті біоресурсів та природокористування України та курси підвищення кваліфікації за програмою «Основи знань щодо надання послуг гостинності на базі сільської садиби»

— реалізовано понад 30 проектів за підтримки благодійних фондів:

- Міжнародного фонду «Відродження» (<http://www.irf.ua>);
- фонду Євразія (<https://www.eurasia.org>);
- програми ЄС TACIS;
- Швейцарського фонду співробітництва;
- Британської Ради;
- проекту АгроІнвест;
- німецького Товариства міжнародного співробітництва та інших

Додамо, що активісти та керівники Спілки вивчали досвід, стажувались та брали участь у конференціях з питань впровадження зеленого туризму в Угорщині, Польщі, Австрії, Греції, Іспанії, Ірландії, Франції, Німеччині, Швеції, США та інших країнах.

В сучасних українських реаліях сільський зелений туризм є додатковою діяльністю на селі (селищі) та найчастіше

за все являє собою додаткову форму діяльності фермерського господарства або особистого підсобного господарства. У той час в інших країнах зелений туризм є **основною діяльністю** тих, хто мешкає в сільській місцевості.

Узагальнюючи світовий досвід та існуючу українську практику сільського зеленого туризму, виділяють декілька напрямків туристичних послуг:

пізнавальний	знайомство з культурно-історичними, етнографічними, природними цінностями території, пам'ятками архітектури та природи
розважальний	рибальство, полювання, збір грибів та ягід (лікарських трав), катання на човнах та байдарках, походи в ліси та гори
оздоровчий	купання у озерах, водоймищах, заняття фізичною працею на селі

¹ Далі за текстом — Спілка.

Окрім цього, розрізняють види зеленого туризму залежно від інтенсивності відпочинку:

активний туризм	більш енергійний та активний відпочинок за допомогою екстремальних видів розваг: спортивного рибальства, скелелазіння, поїздок на конях, велосипедах, санях, лижах, а також проходження гірськими чи лісовими екстремальними маршрутами
пасивний туризм	спокійний відпочинок на території садиби (ферми), який включає здебільшого розважальні заходи

Також зелений туризм може вирізнятися й за сферами діяльності, наприклад мисливський чи культурно-етнічний туризм.

Важливо

Перелік послуг зеленого туризму у кожному конкретному випадку може бути різноманітним. Усе залежить від того, хто саме буде користуватись такими послугами, тобто від кінцевого споживача. Тож варто подумати над тим, кому буде цікавий такий туризм саме у вашій місцевості та що ви можете запропонувати споживачам таких послуг. Староста має обговорити цю тему не лише із громадою, але й з місцевою владою, громадськими організаціями та представниками бізнесу.

Які послуги можна надавати у сфері зеленого туризму?

У сфері сільського зеленого туризму туристам можна надавати безліч послуг. Наприклад, послуги з організації перевезення чи розміщення туристів, а також послуги з організації харчування (гастрономічний туризм). Побічно можна розвивати надання екскурсійних послуг, у тому числі послуги гідів та перекладачів. Якщо кількість туристів більшає, автоматично збільшується й їх потреба у послугах прокату, організації культових заходів та анімації, а також у побутових послугах. Тобто зелений туризм навряд чи стане непотрібним.

Увага! Зелений туризм не завжди може приймати вид туризму постійного характеру. Адже на туризм впливає безліч факторів (зайнятість, погодні умови, пори року тощо). Як варіант, зелений туризм може бути подієвим (тобто в конкретну пору року, день, місяць). Наприклад, відповідно до українських чи професійних свят, пам'ятних дат або народних святкування. Сценарій будь-якого свята може мати елементи зеленого туризму та враховувати місцеві традиції та звички.

Важливо

Експерти SES мають багаторічний досвід, фахові знання та компетентність, якими вони залюбки діляться та підвищують кваліфікацію колег по всьому світу.

З 1983 року ця організація пропонує допомогу в понад 90 країнах світу. Візити експертів спрямовані на допомогу у вирішенні дуже конкретних питань, викликів, проблем підприємств, установ соціальної, освітньої сфер і державних органів, сприяння їхньому розвитку, підвищення ефективності та зростання компетентності їхніх працівників.

«Зелений» досвід ОТГ

Деякі громади вже зрозуміли, як ініціювати та лобювати створення відповідних об'єктів зеленого туризму на своїх територіях та де знайти гроші на їх реалізацію. Поглянемо на приклади.

Зачепилівська ОТГ

Представники Бердянського старостинського округу Зачепилівської ОТГ рухаються у вірному напрямку — намагаються активно розвивати зелений туризм на своїй території.

За сприяння Харківського Центру розвитку місцевого самоврядування в. о. старости Бердянського старостинського округу була подана заявка до Німецької Служби Старших Експертів (SES, знайти їх можна за посиланням <https://uccr.org.ua/international-projects/sluzhba-starshikh-ekspertiv-ses>). Це провідна громадська організація Німеччини, яка об'єднує фахівців різного профілю, які готові на громадських засадах надавати консультаційні послуги за кордоном.

Треба сказати, що умови залучення експерта Служби Старших Експертів передбачають лише переліт та послуги, а от житло та харчування надається за рахунок приймаючої сторони. Але для рад це не така вже велика сума. Крім того, можна на договірних засадах залучити й представників бізнесу, які можуть посприяти вирішенню, зокрема, проблем із житлом.

Наприкінці червня 2018 року від імені старостинського округу була подана заявка і вже у жовтні на три тижні село отримало власного експерта з зеленого туризму. Як виявилось, все, що потрібно було зробити, — написати заявку та відправити її.

За словами німецького експерта, німецький регіон Баварія посідає в країні перше місце з розвитку зеленого та агротуризму. Розвивати цей напрям німці почали ще з 90-х років. Завдяки розвитку німецьких ферм сільські жителі швидкими темпами налагодили діалог із

міськими мешканцями.

За німецькою практикою, туристичні поїздки на ферму стають корисними не лише для дітей, а й для дорослих. Від мала до велика, вони знайомляться із особливостями життя фермерів, мають можливість скуштувати еко-страви та побачити все на власні очі: якщо це садівницьке фермерство — як ростуть овочеві чи зернові культури, якщо це ферма з вирощування тварин — взяти участь у годуванні або догляді за тваринами.

Довідка

У розумінні німецького зеленого туризму (еко-туризму) зелений туризм — це не тільки споглядання на природу та життя коло неї, але й активна участь у житті самого села. А тому туристам надається можливість у комфортних умовах вести сільський спосіб життя. А головною умовою є те, що туристи живуть в затишних садибах (на фермах), а тому перебування на селі за ступенем комфорту для них є таким самим, як і життя у місті.

Власники фермерств активно долучають туристів до життя в сільській місцевості через збирання грибів та ягід, полювання та риболовлю, навчають азам роботи у полі та в садах (виноградниках). Подекуди туристам пропонують кінні прогулянки, майстер-класи з виготовлення посуду з глини, плетіння виробів. Додатково фермери пропонують туристам брати участь у народних обрядах та гуляннях.

Крім того, деякі німецькі фермери створюють цілі шоу-програми з атракціонами, аніматорами та цікавими розвагами. Такий відпочинок не лише приносить користь, але й допомагає створити нові робочі місця. Ферми конкурують між собою, що дозволяє зеленому туризму стрімко розвиватись.

За результатами приїзду до старостинського округу німецького експерта село знайшло власний шлях розвитку в напрямку зеленого туризму: у центрі села є парк відпочинку та ставок. Разом із місцевою владою в. о. старости планує зробити на цій території «козацький стан» — зону відпочинку в козацькому стилі.

Для цього необхідно провести очисні роботи у ставку, прибрати сміття із паркової зони, збудувати дерев'яні альтанки, передбачити місця для пікніків та козацького ярмарку. Створення такої зони відпочинку допоможе згуртувати жителів села, залучити до спільної справи підприємців. Мешканці села сподіваються, що втілення такої ідеї у життя допоможе знизити рівень безробіття, адже будуть створені нові робочі місця.

Лиманська ОТГ

Не залишилась осторонь від зеленого туризму й Лиманська об'єднана громада. На території ОТГ існують

такі привабливі туристичні місця, як Ямпіль, Крива Лука тощо. За сприяння керівництва ОТГ на території створена рекреаційна зона і база відпочинку.

Окрім цього, зелений туризм у цій громаді має свою незвичну «родзинку» — страусину ферму, розташовану у селищі Ямпіль. На території ферми є свій міні-зоопарк з гімалайськими ведмедями, вовками, оленями, віслюками, пеліканами та іншими представниками світу тварин.

Також Лиманська громада може похвалитись створеним дендропарком з еко-стежкою, в якому є навіть острів для закоханих. Треба сказати, що багато мешканців громади втілюють туристичні проекти власноруч, наприклад, створюють фото-тури вихідного дня.

Цікавим є проект сайту «Туристична Лиманщина», що знаходиться за посиланням <http://greentour.dn.ua>. Він створений за ініціативою ГО «ЦПГА «Крила» в рамках проекту «Відновлення врядування та примирення в охоплених конфліктом громадах України», який реалі-

зується ПРООН в Україні за підтримки Швейцарської Конфедерації та уряду Швеції.

Завдяки такому ресурсу будь-хто може ознайомитись із Лиманщиною та її природними багатствами і запланувати туди поїздку. Ресурс передбачає добірку актуальних матеріалів та зручну карту відпочинку на Лиманщині для всіх бажаючих.

Зауважимо, що для реалізації проекту залучались, зокрема, експерти-краєзнавці, які відвідували населені пункти та збирали актуальний матеріал.

Пришибська ОТГ

Зелений туризм почала впроваджувати й Пришибська ОТГ Полтавської області. Тут розробили власні туристичні маршрути. Наприклад, туристам можуть запропонувати історичний маршрут курганами, яких на території ОТГ налічується аж 138 (кургани Шведська, Козацька та Єристівська могили). А ось у центрі села планується створити своєрідну пам'ятку усіх курганів – рельєфну карту.

Окрім цього, ОТГ успішно співпрацює з іншими громадами щодо впровадження зеленого туризму. Разом із Піщанською та Недогарківською ОТГ, а також Омельницькою ОТГ та Білецьківською сільською радою громада підписала договір про міжмуніципальне співробітництво. У рамках співробітництва на Полтавщині утворено комунальну установу «Кластер зеленого туризму Кременчуцького району».

Та це ще не всі здобутки громади в цьому напрямі. Разом із працівниками Полтавського центру розвитку місцевого самоврядування, створеного за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» та Мінрегіону, і місцевими науковцями в ОТГ розроблено проект «П'ять перлин Дніпра». Цікавинкою ОТГ є послуга польоту на моделі таплатні.

На таких здобутках громада не має наміру зупинитись та продовжує працювати над туристичною привабливістю свого краю та розвитком зеленого туризму.

План дій старости

Досвід інших громад може надихнути старосту по-новому поглянути на свій старостинський округ. Наразі зелений туризм набирає обертів, а громади, які вже зробили перші кроки у напрямі зеленого туризму, можуть залюбки поділитись власним досвідом саме із вами.

Оскільки жодна ідея не може втілитись у життя без фінансування, старости можуть періодично моніторити додаткові джерела надходження коштів, які можна отримати від міжнародних організацій. Ми вже казали, що старості буде незайвим вести власну сторінку у соціальних мережах, спілкуватись із громадою в спільнотах комунікаторів зв'язку, таких як Viber чи Telegram. Саме за допомогою цих каналів можна інформувати населення

про можливість взяти участь у грантах щодо фермерських господарств та впровадження зеленого туризму малим та середнім бізнесом.

Попри це, староста має вести активну роботу щодо цього напрямку спільно із місцевою радою. Зокрема, можна організувати семінари-навчання з розвитку сільського зеленого туризму. У такому заході мають брати участь не лише власники сільських садиб (ферм), але й голови рад, активісти, представники волонтерських та громадських організацій, молодь, а також ті, хто хоче розпочати займатись такою діяльністю у майбутньому. Треба донести переваги зеленого туризму до громади та окреслити його сутність, аби кожному стало зрозумілим, чому треба розвивати цей напрям та чому на нього нині звертають таку пильну увагу деякі новостворені громади.

Також варто прорекламувати основні переваги свого населеного пункту, скласти актуальний перелік видів туризму, які можуть бути актуальними для цієї території. За необхідності — провести історичні дослідження подій, явищ, які можуть бути використані як туристичні та незвичні цікавинки.

Важливо пам'ятати, що розвиток зеленого туризму в ОТГ — це не пряме завдання старости. Староста може бути ініціатором та працювати у цьому напрямі, але йому мають допомагати не лише місцева влада, але й самі мешканці. Якщо староста та громада тримаються осторонь від втілення задумів та ідей щодо зеленого туризму, ви ніколи не зможете його розвинути у себе.

Додамо, що для підтримки розвитку підприємницької діяльності чи фермерських господарств щодо зеленого туризму місцева рада з урахуванням обґрунтованих пропозицій старост може виділити певне фінансування в рамках прийнятої програми з розвитку зеленого туризму на своїй території. Адже зелений туризм – це гарна відповідь на питання про те, як розпочати власну справу на селі та створити комфортні умови відпочинку на території, де ви мешкаєте.

Нагадаємо, що через недосконалість норм чинного законодавства держава та ОМС безпосередньо не беруть участі у регулюванні діяльності у сфері сільського зеленого туризму. Тож місцеві ради мають установити в рамках чинного законодавства свій дієвий механізм, який зможе врегулювати усі питання у сфері зеленого туризму на території.

Як вважають деякі фахівці, розпочати залучення туристів до сільського відпочинку можна навіть без стартового капіталу. Для прикладу, в європейських країнах є така практика, коли місцева влада створювала для підприємців вигідні умови для розвитку бізнесу саме у покинутих селах з метою їх відновлення. Відтак люди гуртувались у такому селі та за кілька років село перетворювалось на живий механізм, який був здатен приймати не одну тисячу туристів.

Висновки

Звичайно, досвід розвинених країн, де зелений туризм успішно функціонує вже десятки років, свідчить про те, що для його розвитку потрібно створити належну нормативно-правову базу, яка б сприяла залученню до цього процесу підприємливих людей. Такий підхід дає змогу виявити тих, хто дійсно має бажання почати власну справу, спонукатиме їх до ефективного го-

сподарювання на своїх садибах, створення затишку та належного рівня послуг. Однак наразі старостам треба починати доносити до громади сутність зеленого туризму і, можливо, такі умільці самі знайдуть дорогу до підприємницької діяльності або фермерського господарства.

Як то кажуть, безліч гарних ідей завжди лежить на поверхні і треба почати сіяти зерна в маси, аби вони проросли.

Важливо

У кожному селі є чисте повітря, ягоди, ліси, квіти, природні або штучні водойми, домашні тварини, сільські продукти харчування (еко-продукти), традиційний хенд-мейд тощо. І все це користується попитом як українських, так й іноземних туристів.

Зелений туризм — великий крок у розвитку інфраструктури села, зокрема, це сприяння будівництву доріг, розвитку інформаційних, екскурсійних та інших послуг. Для тих громад, які бажать розвивати зелений туризм, першими кроками у цьому напрямі може стати встановлення цікавих та креативних інформаційних табличок. Наприклад, якщо в громаді є 300-річний дуб — поставте перед ним відповідну табличку. Якщо є цікаві місця, з якими пов'язані історичні події, — поставте відповідний

стенд та зробіть цю територію привабливою для відвідування.

Зауважимо, що долучати до заходів облаштування туристичних зон необхідно не лише інвесторів, але й власне мешканців громад. На громадських зустрічах старости мають піднімати питання зеленого туризму, та громада має допомагати у їх вирішенні (як у питанні фінансування, так і в питанні благоустрою), як то кажуть, з миру по нитці — голому сорочка.

Актуальне запитання

Які ідеї з організації зеленого туризму існують у світі?

(Запитання з електронної пошти)

Наразі розвиток зеленого туризму відіграє роль каталізатора структурної перебудови економіки держави та допомагає розв'язати соціально-економічні проблеми. Зокрема, у європейських країнах уряд здійснює підтримку програм залучення сільських громад до зеленого й агротуризму, оскільки вбачає в сільському туризмі основний важіль економічного підйому сільських територій.

У різних країнах є свої особливості зеленого туризму, а саме:

— в Італії увага зосереджена на агротуристичному бізнесі, розвиток має дегустаційний туризм, зокрема завдяки безлічі виноградників, а також шоп-тури;

— у Фінляндії наголос зроблено на будівництві та облаштуванні будиночків без господарів, які, як правило, розміщені на берегах заповідних озер та річок,

що допомагає залучити людей з усього світу до відпочинку серед природи у будь-яку пору року;

— в Австрії акценти розставлені на запрошенні туристів до збору трав та приготування молочної продукції, а також стрімко розвивається активний гірський туризм;

— у Франції найбільшого розвитку отримали приморські та винні агросадиби, кінні ферми, гірськолижні шале, агрокотеджі та сучасні рибальські будинки;

— у Німеччині започатковуються міжнародні ярмарки, масові заходи у вигляді фестивалів їжі та торгових шоу;

— в Угорщині набув популярності кінний туризм.

Зелений туризм однаково корисний як для відпочиваючих, так і для його господарів – сільських громад. У нашій країні є безліч цікавих місць, які розташовані поруч або неподалік від вартих уваги пам'яток духовності та культури. Тому слід створювати та розвивати так звані садиби «зеленого туризму». За основу варто брати й світовий досвід, покращуючи його українськими цікавинками.

*О. Ковшова, економіст-аналітик
Видавничого будинку «Фактор»*

Кримінальне провадження та вирок: неподання декларації старостою

О. Мороз, юрист-аналітик Видавничого будинку «Фактор»

Шановні старости, цієї статтею ми хотіли би зауважити вам на важливості та своєчасності подання декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Ми розглянемо та проаналізуємо вирок суду щодо притягнення до кримінальної відповідальності старости через неподання декларації. Це рішення суду буде прикладом того, як не потрібно вчиняти. Тому давайте розбиратись.

Про головне

Як ви знаєте, староста є виборною посадовою особою місцевого самоврядування, тому на нього поширюються положення щодо фінансового контролю.

Так, згідно з пп. «б» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України

№ 1700-VII від 14.10.2014 «Про запобігання корупції»¹ староста відноситься до категорії осіб, уповноважених на виконання функцій місцевого самоврядування.

Довідка

Відповідно до ч. 1 ст. 45 Закону № 1700 зазначені у п. 1 ч. 3 цього Закону особи зобов'язані **щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства² декларацію** особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, **за минулий рік.**

Таким чином, відповідно до вимог ч. 1 ст. 45 Закону № 1700 та згідно з рішенням Національного агентства від 10.06.2016 № 3, щорічна декларація суб'єкта декларування подається у період з 00 годин 00 хвилин 01 січня до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітом.

Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому по-

дається декларація, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року.

Отже, Закон № 1700 містить чітке положення щодо подання щорічних декларацій та строків його здійснення. Разом із тим НАЗК проводить перевірку подання відповідних декларацій суб'єктами декларування.

Національне агентство здійснює такі види контролю:

1	щодо своєчасності подання
2	щодо правильності та повноти заповнення
3	логічний та арифметичний контроль

У нашому випадку йтиметься саме про перевірку своєчасності подання декларації, внаслідок чого і було притягнуто особу до кримінальної відповідальності.

Разом із тим нагадаємо, що відповідно до ч. 2 ст. 49 Закону № 1700 державні органи, зокрема і ОМС, зоб-

ов'язані перевіряти факт подання суб'єктами декларування, які в них працюють, відповідно до Закону № 1700 декларацій та повідомляти Національне агентство про випадки неподання чи несвоечасного подання таких декларацій у визначеному порядку.

¹ Далі за текстом — Закон № 1700.

² Далі за текстом — Національне агентство, НАЗК.

Важливо

Якщо за результатами контролю встановлено, що суб'єкт декларування не подав декларацію, **Національне агентство письмово повідомляє такого суб'єкта про факт неподання декларації**, і суб'єкт декларування **повинен протягом десяти днів з дня отримання такого повідомлення подати декларацію** в порядку, визначеному ч. 1 ст. 45 Закону № 1700.

Одночасно із цим НАЗК письмово повідомляє про факт неподання декларації спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, а також керівнику державного органу, зокрема ОМС, їх апарату про факт неподання декларації відповідним суб'єктом декларування.

При цьому слідчий не може розпочати досудове розслідування, поки НАЗК не здійснить повну перевірку декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та не встановить за наслідками такої перевірки фактів порушення антикорупційного законодавства.

Встановлені факти до того ж, згідно з роз'ясненням, мають бути відображені у відповідному рішенні Національного агентства, складеному за наслідком такої перевірки.

Суть справи

Згідно з рішенням міської ради № _____ від 08.11.2017 сільську раду _____ району _____ області реорганізова-

но у зв'язку з добровільним об'єднанням територіальних громад. Села _____, _____, _____ увійшли до складу _____ міської об'єднаної територіальної громади.

Відповідно до рішення міської ради від 08.11.2017 № _____ «Про покладання обов'язків старости» на Особу 1³ 08.11.2017 покладено обов'язки старости с. _____, як на особу, яка здійснювала повноваження сільського голови до об'єднання територіальних громад.

Так, **Особа 1**, будучи з 4 листопада 2015 року уповноваженою на виконання функцій місцевого самоврядування, а саме _____ сільським головою та згодом в. о. старости с. _____ об'єднаної територіальної громади _____ району _____ області **був зобов'язаний** (у порядок та у строк, передбачений Законом № 1700, тобто до 00 годин 00 хвилин 01.04.2017 року) подати до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування⁴, **щорічну декларацію за 2016 рік**.

Довідка

Проте староста діяв умисно: мав усі необхідні умови і реальну технічну можливість та достовірно знав про обов'язковість подання вказаної декларації.

Крім того, він був попередженим про необхідність декларування шляхом реєстрації та внесення відповідних відомостей на офіційному веб-сайті Національного агентства. Більше того, Особа 1 також достовірно знав про те, що в строк до 00 годин 00 хвилин 01.04.2017 р. він зобов'язаний подати до ЄДРД щорічну декларацію за 2016 рік, перебуваючи на території України, зокрема за місцем проживання.

Натомість він умисно не подав декларацію до ЄДРД за 2016 рік.

Згідно з відповіддю Національного агентства щодо Особа 1 — 03.04.2018 він зареєструвався в інформаційно-телекомунікаційній системі «Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування».

Станом на 02.10.2018 **Особа 1 декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій місцевого самоврядування», передбаченої Законом № 1700**, шляхом її заповнення на офіційному веб-сайті ([https://nazk.](https://nazk.gov.ua/)

[gov.ua/](https://nazk.gov.ua/)) Національного агентства за формою, що визначається НАЗК, за 2016 рік — **не подав**.

Своїми умисними протиправними діями Особа 1 вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ст. 366¹ Кримінального кодексу України⁵, — умисне неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій місцевого самоврядування.

Давайте подивимось, як ця норма прописана у КК. Більше того, розберемось, які види покарання передбачені санкцією відповідної статті.

³ Далі за текстом — Особа 1, обвинувачений, староста.

⁴ Далі за текстом — ЄДРД.

⁵ Далі за текстом — КК.

Важливо

Відповідно до ст. 366¹ КК подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом № 1700, або **умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації** —

караються:

1) **штрафом від двох тисяч п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 8500 до 51000 грн.),**

або

2) **громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин,**

або

3) **позбавленням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років**

Таким чином, як бачимо, ст. 366¹ КК має досить жорстку санкцію. Далі розберемось, чому орган досудового розслідування кваліфікував діяння старости саме за цією статтею КК.

Так, допитаний у судовому засіданні обвинувачений свою вину у вчиненні інкримінованого йому кримінального правопорушення (злочину) **визнав частково та пояснив наступне.**

З 2002 року по 2010 рік він займав посаду _____ сільського голови _____ району _____ області.

У 2015 році його знов було обрано _____ сільським

головою _____ району _____ області, а з листопада 2018 року став займати посаду виконувача обов'язків старости с. _____.

Достовірно знаючи, що у 2017 році буде необхідно подати електронну декларацію про доходи за минулий рік, він у грудні 2016 року у філії АТ КБ «ПриватБанк» оформив електронний цифровий ключ. На початку 2017 року він декілька разів намагався заповнити електронну декларацію про доходи за 2016 рік, заходячи на офіційний сайт НАЗК, однак з різних підстав (необізнаність у комп'ютері) **заповнити та подати декларацію не зміг.**

Довідка

Згодом через велике навантаження на роботі він забув про необхідність подання електронної декларації про доходи за 2016 рік. При цьому на початку 2018 року він зареєструвався на офіційному сайті НАЗК, заповнив та подав електронну декларацію про доходи за 2017 рік.

Ще через якийсь час, як стверджує обвинувачений, у нього викрали барсетку, в якій знаходились документи та флеш-накопичувач з електронним цифровим ключем, тому навіть на теперішній час він позбавлений можливості заповнити та подати електронну декларацію про доходи за 2016 рік.

Свою вину у вчиненні інкримінованого злочину визнає частково, оскільки умислу приховувати майно та доходи, а також умислу на ухилення від подання електронної декларації не мав, це сталося через збіг

випадкових обставин.

Рішення суду

Звертаємо вашу увагу на те, що суд робить наступний висновок: **незважаючи на часткове визнання обвинуваченим своєї вини** у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366¹ КК, **його вина повністю доведена та підтверджується дослідженнями у судовому засіданні доказами:**

1	витягом з Єдиного реєстру досудових розслідувань про вчинення Особою 1 кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 ¹ КК
2	постановою _____ сільської виборчої комісії, якою зареєстровано обраного 25.10.2015 Особу 1 на посаду _____ сільського голови
3	рішенням _____ сільської ради _____ району _____ області, яким визнано повноваження _____ сільського голови Особи 1, обраного 25.10.2015 мешканцями с. _____, з 04.11.2015

4	присягою ОСОБА_1 — посадової особи ОМС від 04.11.2015
5	відповіддю Національного агентства від 24.05.2018, згідно з якою Особа 1 03.04.2018 зареєструвався в інформаційно-телекомунікаційній системі «Єдиний державний реєстр декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування»
6	довідкою КБУ _____ ЦРЛ від 15.06.2018, згідно з якою Особа 1 у період з 01.01.2017 по 01.04.2017 за медичною допомогою не звертався
7	відповіддю Виконавчого комітету _____ міської ради _____ області від 10.08.2018, відповідно до якої Особа 1 призначений на посаду в. о. старости с. _____ рішенням сесії _____ міської ради від 08.11.2017 «Про покладання обов'язків старости», і він не є депутатом _____ міської ради

Важливо

Суд у своєму рішенні наголошує на тому, що він **не бере до уваги та розцінює як форму захисту** твердження обвинуваченого про те, що у нього був **відсутній умисел на неподання електронної декларації, оскільки вони спростовуються сукупністю безпосередньо досліджених та наведених вище доказів.**

Аналізуючи зібрані в ході досудового розслідування та досліджені судом докази, суд доходить висновку, що вина обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення повністю доведена, оскільки беззаперечно підтверджується сукупністю досліджених судом доказів з точки зору їх:

- 1) достатності;
- 2) достовірності;
- 3) взаємозв'язку, —

для підтвердження вини обвинуваченого, а **його дії кваліфіковані органом досудового розслідування за ст. 366¹ КК правильно.**

Щодо процесу здійснення досудового розслідування, то для доведення події кримінального правопорушення і винуватості обвинуваченого Кримінальний процесуальний кодекс України⁶ передбачає низку процесуальних джерел доказів, як-от: пока-

зання, речові докази, документи, висновки експертів тощо.

Водночас згідно з вимогами ст. 94 КПК **у процесі доказування для слідчого, прокурора жоден доказ не має наперед установленної сили.** Вирішальне значення має **сукупність зібраних доказів** — із точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення.

Призначаючи Особі 1 покарання, суд враховує відсутність обставин, передбачених статтями 66 — 67 КК, які пом'якшують або обтяжують покарання.

Крім того, суд враховує:

- 1) ступінь тяжкості та громадську небезпеку вчиненого кримінального правопорушення;
- 2) дані, що характеризують особу обвинуваченого, його ставлення до скоєного;
- 3) досудову доповідь органу пробації.

Важливо

На підставі викладеного суд доходить висновку, що **обвинуваченому має бути призначено покарання у вигляді штрафу з позбавленням права обіймати певні посади, у межах санкції інкримінованої статті, оскільки інше більш м'яке покарання не справить належного виховного впливу на обвинуваченого для його виправлення і попередження вчинення ним нових кримінальних правопорушень.**

Отже, суд визнав винним Особу 1 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366¹ КК, і призначив йому покарання у вигляді штрафу в розмірі 46750 грн. з позбавленням права обіймати посади в органах місцевого самоврядування строком на один рік і шість місяців.

Наостанок...

Як бачимо на прикладі цієї справи, несерйозне ставлення до виконання вимог закону призводить

до серйозних наслідків. Шановні старости, закликаємо дотримуватись вимог закону, оскільки ви маєте усвідомлювати важливість тієї роботи, якою займаєтесь.

⁶ Далі за текстом — КПК.

ЗАРЕЄСТРУЙТЕСЬ НА ОНЛАЙН-ФОРУМІ ДЛЯ СТАРОСТ І ОТРИМАЙТЕ МОЖЛИВІСТЬ БУТИ В КУРСІ ВСІХ НОВИН ГАЛУЗІ

ВСЕ В ОДНОМУ МІСЦІ:

- СПІЛКУВАННЯ З КОЛЕГАМИ
- КОНСУЛЬТАЦІЇ ТА ПОРАДИ ЕКСПЕРТІВ
- НОВИНИ ГАЛУЗІ
- АНАЛІТИКА, ЗАКОНОДАВСТВО
- БАГАТО ІНШОГО

МІНІСТЕРСТВО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
БУДІВНИЦТВА
ТА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА
УКРАЇНИ

Швейцарсько-український проєкт
DES PRO
Підтримка децентралізації в Україні

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

skat Swiss Resource Centre and
Consultancies for Development